בס"ד

העלון לאברכי כולל, בני הישיבות ולכל לומדי התורה

האיחוד בחידוד

המאחד בקרבו חידודים ותשובות בהלכה ובאגדה

לעילוי נשמת
האברך הצעיר והמופלג
ר' משה ז"ל
בן יבלחט"א הרה"ג ר' יצחק שליט"א
אדלר
נלב"ע י"ז סיון תשע"ב
הרופא לשבורי לב, יחבש עצב המשפחה הכבודה,
ובנחמת ציון וירושלים תנוחמו

לע"נ ר' שמעון יהודה בן הגה"צ ר' אברהם יעקב (זיידל) עפשטיין זצוקלה"ה

פרשת שלח תשע"ב — גליון ר"ב — שנה שישית

דבר תורה

"שְׁלַח לְךָ אֲנָשִׁים וְיָתֻרוּ אֶת אֶרֶץ כְּנַעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אֶחָד אִישׁ אֶחָד לְמַטֵּה אֲבֹתָיו תִּשְׁלָחוּ כֹּל נָשִׂיא בָהֶם". במדבר י"ג ב'.

איתא בתנחומא בפרשתנו אות ה', "ד"א, שלח לך אנשים. מה כתיב למעלה מן הענין, (שם י"ב א') וַתְּדַבֵּר מִרְיָם וְאַהֲרֹן בְּמֹשֶׁה, ואח"כ שלח לך אנשים, זה שאמר הכתוב (ישעיהו מ"ד י"ח), לֹא יָדְעוּ וְלֹא יָבִינוּ כִּי טָח מֵרְאוֹת עֵינֵיהֶם מֵהַשְׂכִּיל לִבְּתָם. מה ראה לומר אחר מעשה מרים שלח לך אנשים, אלא שהיה צפוי לפני הקב"ה שיהיו באין ואומרין לשון הרע על הארץ, אמר הקב"ה, לא יהיה להם פתחון פה לומר לא היינו יודעים עונש של לשון הרע מה הוא, לפיכך סמך הקב"ה הענין הזה לזה, כדי שידעו הכל עונשו של לשון הרע, שאם בקשו לומר לשון הרע, יהו מסתכלין מה נעשה במרים, אעפ"כ לא רצו ללמוד, לכך נאמר לא ידעו ולא יבינו, לכך כתב הקב"ה שלוח המרגלים אחר מעשה מרים, הֲוֵי לא ידעו ולא יבינו כי טח מראות וגו'..", ובדרך זו ביאר רש"י בקיצור, "שלח לך אנשים. למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים, לפי שלקתה על עסקי דבה שדברה באחיה, ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר".

מדרש זה הידוע לכל אחד ואחד, הוא לכאורה 'מדרש פליאה', וצריך ביאור והבנה.

ראשית צריך ביאור, איזו טענה יכולה כלל להיות על המרגלים מדוע לא למדו ממעשה מרים, והוציאו את דיבת הארץ רעה, איזה דמיון יש בכלל בין מה שמרים דיברה למה שהמרגלים דיברו, מרים דיברה לשון הרע על משה רבינו, גדול הדור, אבי הנביאים, שלא קם כמותו, שהיה ארבעים יום ולילה בשמים ולמד התורה מפי הקב"ה, והוא זה שקיבל את התורה מסיני ומסרה לישראל, שדבר פשוט הוא שדיבור עליו הוא חמור עד מאוד, לעומתה, המרגלים דיברו והוציאו רעה דיבת ארץ, עצים ואבנים, אם כן, מה בכלל הדמיון ביניהם.

זאת ועוד, דאיתא במכילתא בסו"פ יתרו (י"ב), אודות האיסור לעלות במעלות על המזבח כדי למנוע בזיון מאבני המזבח, "...והרי דברים ק"ו, ומה אם אבנים שאין בהן דעת לא לרעה ולא לטובה, אמר הקב"ה לא תנהג בהן מנהג בזיון, חברך שהוא בדמותו של מי שאמר והיה העולם, דין הוא שלא תנהוג בו מנהג בזיון", ובדרך זו ביאר רש"י עה"פ שם, "והרי דברים ק"ו, ומה אבנים הללו, שאין בהם דעת להקפיד על בזיונן, אמרה תורה הואיל ויש בהם צורך לא תנהג בהם מנהג בזיון, חבירך שהוא בדמות יוצרך ומקפיד על בזיונו, על אחת כמה וכמה". ומבואר, דאם באים להשוות בזיון של אדם לבזיון עצים ואבנים, הרי שבזיון האדם הוא ה'חמור' ובזיון העצים ואבנים הוא ה'קל', א"כ מה הטענה על המרגלים מדוע לא למדו ממעשה מרים, האם יש צד שעליהם ללמוד מהחמור לקל.

בפרשת מרים, אחרי שהתורה כותבת שמרים אמרה את דבריה לאהרן, נאמר ששניהם אמרו דבר יחדיו (במדבר י"ב ב'), "וַיֹּאמְרוּ הֲרַק אַךְ בְּמֹשֶׁה דִּבֶּר ה' הֲלֹא גַּם בָּנוּ דִּבֶּר וַיִּשְׁמַע ה'". וצריך להבין מדוע התורה מסיימת את הדברים עם 'וישמע השם', מה רצו ללמדינו, וכי תעלה על לב בריה שה' לא ישמע כזאת, הרי ה' יודע את כל מעשי בני אדם ותחבולותיהם ומחשבותיהם, אם כן מדוע כתבה זאת התורה כאן.

עוד צריך ביאור בפרשה, שמיד לאחר שנאמר שדברו על משה, כותבת התורה (שם ג'), "וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנָו מְאֹד מִכֹּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה". וצריך להבין, מדוע באה התורה כעת וכותבת את מעלותיו של משה, הרי כעת הנידון כלל אינו על מעלת ומדרגת משה רבינו ע"ה, שהרי אפילו אם דברו לשוה"ר על אדם פשוט הוא איסור חמור, א"כ מה הרבותא בזה. וביותר, שאם התורה רוצה להגדיל את העון שדיברו על משה, מדוע התורה לא כותבת מעלות גדולות ואחרות עליו, כפי שהתורה כותבת בפסוקים שאחר כך, בתוכחה שה' הוכיח את אהרן ומרים.

ומבאר הגאון מאוסטרובצא זצ"ל, שהיא הנותנת, הקושיות האחרונות מתרצות את הראשונות, שכאשר התורה באה ללמדינו את פרשת מרים, מיד כותבת לנו התורה שמשה רבינו הוא ענו מכל האדם אשר על פני כל האדמה, הוא משווה את עצמו לעצים ולאבנים, ויחד עם זאת, כאשר אהרן ומרים דברו אודותיו, משה רבינו מרוב ענוותנותו לא שמע דבר, רק ה' שמע זאת ותבע את כבודו, וזהו 'וישמע השם', וכיון שכן, שרואים שה' העניש את מרים ואהרן על שדיברו לשון הרע על משה, שהחשיב את עצמו כעצים ואבנים, היה למרגלים ללמוד שאין להוציא דיבת עצים ואבנים לרעה, וזוהי הטענה, 'ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר'.

ועפ"ז ממשיך הרבי מאוסטרובצא ומבאר בדרך דרש את דברי התנחומא שרש"י מביא בתחילת הפרשה, "שלח לך. לדעתך, אני איני מצוה לך, אם תרצה שלח...", שה' אמר למשה, היות ואתה 'לדעתך' אינך מחשיב את עצמך אלא כעצים ואבנים, אם כן אין לך כל חשש לשלוח מרגלים, שהרי הם ילמדו ממעשה מרים כמה צריך ליזהר שלא לדבר אפילו על עצים ואבנים, אבל ה' לא חפץ בשילוח המרגלים, שהרי המרגלים יודעים היטב את מעלתו העצומה של משה, ואם כן הם לא ילמדו ממעשה מרים, וישנו חשש שיבואו חלילה להוציא דבת הארץ רעה, ועל כן לא היתה דעת המקום נוחה משילוח המרגלים, כפי שאכן היה לבסוף, שהוציאו דבת הארץ רעה, והטענה הגדולה עליהם, מדוע לא למדו ממשה רבינו, שסוף סוף הוא החשיב את עצמו כעצים ואבנים.

© כל הזכויות שמורות לכולל "דעת תורה" בזכות הרבנים שליט"א - ת.ד. 7777 ירושלים

מענינא דירחא

מולד חודש תמוז
יום שלישי
בשעה 11:45.5 לפנה"צ

"תפלות של מועדות ושל ר"ח, צריך להסדיר תפלתו קודם שיתפלל, כדי שתהא שגורה בפיו" (שו"ע או"ח סי' ק').

לגבי איזה דבר מצינו שיתכן ויש לחלק בזה בין ציבור ליחיד.

כתב חידה

בעל מלחמה ומדות הייתי,
ומבת המלך הבריא נולדתי,

משונה הייתי באברי,
וסופי הגיע מפני דברי.

אמי שחזרה בה מגירותה,
לא איבדה שכר כל דמעה.

מי אני?

רמז: דמות הקשורה לפרשה

תזכורת: הקשר בין הדמות לפרשה הוא בהזכרתה או ברמיזתה בפרשה או בפרש"י

מעשה רב

ראובן הכניס מטבע לתוך 'מתקן אוטומטי למכירת משקאות', ולחץ על הכפתור המשקה שבחר, אך עקב תקלה טכנית המתקן 'בלע' את הכסף ולא הוציא לו את המשקה המבוקש. ראובן התקשר לחברה בעלת המתקן, והפקיד שענה לו, קיבל את תלונתו ושאל לסכום הכסף שהכניס, והודיע שישלחו דרך הדואר את הכסף לביתו.

לאחר כשבוע קיבל ראובן על ידי הדואר מעטפה מהחברה, בה היה הסכום המבוקש, ובתוספת שובר זיכוי, ובמכתב המצורף נכתב, שהשובר הינו פיצוי על העגמת נפש שנגרמה לו מחמתם.

כשסח ראובן את הדבר באוזני שמעון ידידו, העירו שמעון שיש לחשוש בקבלת שובר זה לאיסור ריבית, בזה שהחברה משלמת לו על הסכום שהוא הלווה להם דרך המתקן, יחד עם הקרן של ההלואה שנתן להם.

ראובן לעומתו טען, שכיון שהפיצוי לא בא כלל לשם תשלום חוב, אלא בשביל לעשות 'שם טוב' לחברה, שהיא מקוה שעל ידי התנהלות מכובדת זו, שהיא מתייחסת במלוא הרצינות לכל תלונה, מלבד מה שהלקוחות לא יפרסמו גנותה, אלא יפרסמו אותה לטובה ולא ימנעו בעתיד לרכוש דרכה את מוצריה, ממילא אין בכך אפילו חשש אבק ריבית.

השאלה היא, הצדק עם מי ?

חילוקא דרבנן

כתיב (במדבר י"ג ג'), "וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה מִמִּדְבַּר פָּארָן עַל פִּי ה' כֻּלָּם אֲנָשִׁים רָאשֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵמָּה", ופרש"י, "כלם אנשים. כל אנשים שבמקרא לשון חשיבות, ואותה שעה כשרים היו", ומבואר דמתחילה כשרים היו.

עי' בפסוק (שם י"ג כ"ו), "וַיֵּלְכוּ וַיָּבֹאוּ אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אַהֲרֹן וְאֶל כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל מִדְבַּר פָּארָן קָדֵשָׁה וַיָּשִׁיבוּ אוֹתָם דָּבָר וְאֶת כָּל הָעֵדָה וַיַּרְאוּם אֶת פְּרִי הָאָרֶץ", ופרש"י, "וילכו ויבואו. מהו וילכו, להקיש הליכתן לביאתן, מה ביאתן בעצה רעה, אף הליכתן בעצה רעה", ומבואר שכבר מתחילה רשעים היו.

וצריך ביאור!!!

מבין חידות

היכן מצינו שאין להזכיר את הרשעים בנס שנעשה גם לצדיקים.

מענייא דסדרא

כל ברכה של מצוה נקראת 'ברכת המצוות'.

איזו 'מצוה' בפרשתינו, יתכן שהברכה שלפניה אינה 'ברכת המצוות'.

לרפואת השלמה של האשה החשובה
מרת **רוחמה** חנה בת גיטל
בתוך שאר חולי ישראל

לרפואת השלמה של התינוק
אליהו בן אלישבע שרה
בתוך שאר חולי ישראל

לרפואתו השלימה של מרן רבינו הגדול
רבי יוסף שלום שליט"א בן חיה מושא
בתוך שאר חולי ישראל

תשובה ל"מעשה רב"

בתשובה לשאלה, בשנה זו שאירע שחג השבועות חל ביום א', ובמוצאי יו"ט היה מעונן, ולא יכלו לקדש הלבנה, ולמחרתו, נחלקו המתפללים אם לקדש הלבנה, כיון שהוא כבר אור לח' בחודש, או דילמא להמתין למוצ"ש שאחריו, אע"פ שהוא אור לי"ג בחודש.

מקור הענין לקדש הלבנה במוצאי שבת

א] הנה הענין להמתין עם קידוש הלבנה למוצ"ש, הוא מיוסד עפ"י מש"כ במסכת סופרים פ"כ ה"א, "אין מברכין על הירח אלא במוצ"ש כשהוא מבושם", וכן מבואר בטור [אמנם תלמידי ר"י בסו"פ תפלת השחר במס' ברכות, לא גרסו התיבות 'אלא במוצ"ש', ע"ש שכתבו על גירסתינו "ואין זה מתקבל כלל, דמה טעם הוא זה לתלות הדבר במוצ"ש"]. ובלקט יושר, מביא בשם רבו, בעל תרומת הדשן, "הירח, כשאיני דואג שיעבור הזמן, ממתין אני עד מוצ"ש, בימי הקיץ לעולם, גם בימי החורף בהיות השמים לטוהר, והארכתי בזה בתשובה אחת משלי". ולכאו' בפשטות משמע דבקיץ לעולם ממתין למוצ"ש, שאין דרך אז להיות מעונן.

שיהוי מצוה כדי לקיימה מן המובחר

ב] ואולם, מצינו דברים מפורשים בפוסקים, שכשעברו ימים רבים בחודש, אין להמתין למוצ"ש, וכדלהלן: בתרומת הדשן ח"א סי' ל"ה, נשאל, "הרואה לבנה בחידושה בימי החול, ואומר נמתין לברך על חידושה עד למוצ"ש, יפה הם עושין או לאו". והשיב: "היכא דליל מוצ"ש הבא בקרוב, אינו לילות הרבה בחודש, כגון ז' או ח' בחודש, שאפילו אם יהא מעונן במוצ"ש, וב' וג' או ד' לילות אחריו, עדיין יש זמן לברך עד סוף ליל ט"ו, כה"ג יפה להמתין עד מוצ"ש, דכתב או"ז (ח"ב סי' תנ"ו), דאין מברכין על הירח אלא במוצ"ש כשהן מבושמין, ובכלים נאים. אבל אם ליל מוצ"ש הבא, יהא לילות הרבה בחודש, [דהיינו] שאם יהיה מעונן בו, וב' וג' או ד' לילות אחריו יעבור זמן הברכה, כה"ג אין להמתין עד מוצ"ש, דכל היכא דראוי הוא להסתפק שתעבור המצוה, אין משהין אותה אפילו כדי לעשותה יותר מן המובחר".

למדנו מדברי התרוה"ד, שהגם שלגבי מצות קידוש לבנה ענין מצוה מן המובחר עדיף על דין זריזין, מ"מ אם יש חשש שיפסיד המצוה, עדיף לקיימה מיד אף שהוא שלא מן המובחר. עוד למדנו, דמתי נחשב שיש חשש שיפסיד, כאשר לא ישאר זמן של ד' לילות אחריו לקדש, ולכאו' זמן זה של ד' לילות הוא בין בחורף בין קיץ, דכאן בתשובה לא חילק, וגם בלקט יושר שכן חילק בין קיץ לחורף הלא סיים בלשונו 'והארכתי בזה בתשובה אחת משלי', וא"כ סמך על דבריו בתשובתו זו.

וע"ש בתרוה"ד שמסיים: "ולפי"ז הא דכתב בהגה"ה במיימוני (פ"י מברכות אות ס'), דנהג מור"ם כשהיה מקדים לברך בחול כדי שלא יעבור זמן, שהוא עד ט"ז בחודש, היה לובש סרבל מכובד שהיה לו, ע"כ, אין רצונו לומר שבמוצ"ש היה ודאי עובר זמן, אלא ר"ל, ראוי להסתפק שיעבור, כדבארתי לעיל".

לפי"ז בנידו"ד, בשנה זו ששבועות שהוא ו' בסיון חל ביום א', ויום שלמחרת יו"ט כבר הוא ליל ח', ואם ימתין עד מוצ"ש יהיה כבר אור לי"ג, ונשאר לאחריו רק ליל י"ד וליל ט"ו, א"כ ודאי אין להמתין, רק לקדש מיד כשאפשר.

מתי נהג מהרי"ל לקדש הלבנה במוצאי שבת נחמו בדוקא

ג] ועי' בדרכי משה סי' תכ"ו אות ב', דמש"כ במהרי"ל הל' ת"ב, שמהרי"ל היה ממתין עד מוצ"ש נחמו ואז קידש, "נראה דדוקא אם שבת נחמו סמוך לט' באב, כגון ט' באב ביום ה', אבל ט' באב [שחל להיות] ביום ג', אז שבת נחמו [חל ביום י"ג בחודש, אין ממתינים על מוצ"ש, אלא מקדשים בחול אחר ט' באב, דיש לחוש לימים המעוננין".

והגם דב'דרכי משה' לא מבואר להדיא על מקרה כגון נידו"ד, ששבת שלאחר שבועות בשנה זו, הוא י"ב בחודש, ומוצ"ש הוא ליל י"ג, אם שפיר דמי להמתין למוצ"ש, אבל כיון שגם הוא מזכיר חשש ימים המעוננין, מסתמא דעתו כהתרוה"ד, דצריך שישאר שיעור זמן לקדש ג' לילות לכהפ"ח אחר מוצ"ש, ואין כאן. ודכוותה מבואר בלבוש סי' תכ"ו, ע"ש.

ד] וכן נפסק להדיא ברמ"א בסי' תכ"ו ס"א, "ודוקא אם ליל מוצ"ש הוא קודם י' בחודש, אז ממתינין עד מוצ"ש, אבל אם הוא אח"כ אין ממתינים עד מוצ"ש, שמא יהיו ב' לילות או ג' או ד', עננים, ולא יראו הלבנה, ויעבור הזמן", וע"ש במ"ב סק"ו, שכתב: "אבל אם הוא אח"כ, ר"ל, שליל מוצ"ש הוא ליל י"א, אין להמתין, דשמא תתכסה בעבים אז, וגם בארבע לילות שאח"כ", ואע"פ שבביה"ל שם, ד"ה קודם ח"ב, משמע, דאיכא דס"ל דמשום ענין כל דהו, ממתינין, ואין חוששין שמא לא יוכל לקדש, הא מביא דמסקנת האחרונים שלא להמתין, וגם הא המ"ב יסד כן על הדרכי משה כשחל ח"ב ביום ה', ובדרכ"מ עצמו מבואר דאם חל ביום ג' אין ממתינין.

תשובה ל"חילוקא דרבנן"

בתשובה לשאלה, איך ליישב את מש"כ רש"י על הפסוק (במדבר ד' מ"ז), "מבן שלשים ומעלה עד בן חמשים שנה כל הבא לעבֹד עבֹדת עבֹדה...", "הוא השיר במצלתים וכנורות שהיא עבודה לעבודה אחרת", שמבואר שלאחר חמשים בן לוי פסול מעבודת השיר. ואילו להלן (שם ח' כ"ה) על הפסוק "ומבן חמשים שנה ישוב מצבא העבודה ולא יעבֹד עוד", פרש"י "ולא יעבוד עוד, עבודת משא בכתף, אבל חוזר הוא לנעילת שערים, ולשיר, ולטעון עגלות". ומבואר דגם לאחר חמשים בן לוי כשר לעבודת השיר.

הרמב"ן (להלן, שם) כבר הרגיש בזה, וחולק ע"ד רש"י, ומביא מהספרי (בהעלתך ס"ג), "לא אמרו [שחוזר לשיר], אלא מגיד שחוזר לנעילת שערים ולעבודת בני גרשון".

ואולם הרא"ם (ח' כ"ה) מתרץ, "כי המקרא הזה [של 'מבן שלשים שנה ומעלה עד בן חמשים שנה'] אינו מורה על החיוב, והמחוייב מזה הוא, שמבן נ' ומעלה אינו בחיוב לעשותה, לא שהן פסולין לעשות", וממילא מש"כ רש"י 'אבל חוזר הוא לשיר', הכוונה שאם רוצה, כשר הוא לשיר, אע"פ שמבן חמשים נפטר מחיוב שיר.

ובמושב זקנים מבעלי התוס' (במדבר ד' כ"ג), מביא קושיא זו ע"ד רש"י, בשם הר"י, וכותב: "ותירץ דשמא יש לחלק בין שיר שבכלי לשיר שבפה", נראה שבא לומר, דלשיר בכלי נפסל מבן חמשים, וע"ז מדובר בפ' נשא, ומש"כ רש"י בפ' בהעלתך, שחוזר לשיר, הכוונה לשיר שבפה.

והדבר פלא, דשיר בפה צריך לבסומי קלא, וב'באר היטב' עה"ת (מהג"ר משה מֵת זצ"ל בעל 'מטה משה', במדבר ד' מ"ז) כתב: "ולכן נמנה מבן שלושים עד חמשים, כי מן הידוע, כי עיקר זמנו ותקפו של אדם בתבונת כח הקול, ומטורח המלאכות, והוא מזמן שלשים[1] שנה עד בן חמשים, וכמ"ש בן שלשים לכח, ומן חמשים ואילך כוחו תשש, וקולו נפסק, והלוי נפסל, כי איך ישיר שיר ה' כיון שנפסד קולו ונשתנה", ועי' ב'פירוש רבינו מיוחס' לספר במדבר (ח' כ"ד), שכתב בשם הספרי: "אבל בבית העולמים אין הלוים נפסלין אלא בקול, שמאחר שנשתנה קולו נפסל מן השיר", א"כ אין ענינו לשָנים אלא לקול, ואולי רש"י מיירי באופן שלא נשתנה קולו, וכ"מ ברמב"ם דזה עיקר הפסול, ועדיין צ"ע.

וב'מושב זקנים' (במדבר ח' כ"ה) כתב: "ואני שמואל בן דוד אבן שהם, אומר, למה מבן נ' ולמעלה לא היו עובדים בעבודת השיר. אומר לך, בעבור כי מבן נ' שנה ולמעלה, כל אדם מתגבר לו הליחה הלבנה, ובעבור כי הלבנה סותם סמפוני הריאה ומעבריה, והקול אינו יוצא זך ונקי, אלא קול עכור וגס, ועל זה לא היו עובדים בעבודת השיר".

תשובה ל"מבין חידות"

בתשובה לשאלה, מנין שיש לכבד גיס של אדם גדול.

בפסוק (במדבר ז' י"ב), "ויהי המקריב ביום הראשון את קרבנו, נחשון בן עמינדב למטה יהודה", כתב בדעת זקנים מבעלי התוס', "משמע, אע"פ שאינו ראוי להקריב ראשון, שאינו גדול בשבטיהם, שהרי ראובן ושמעון גדולים ממנו, אלא שהוא תחילה לכל דבר, כדפרישית לעיל, א"נ, *לפי שהיה נשיאו גיסו של אהרן כהן גדול*"[2].

ואולי מטעם זה גם, היחיד שלא נזכר בו תואר נשיא, הוא נחשון, לרמז שענין בחירתו להקריב ראשון לא בשל חשיבותו שלו, אלא משום כבוד גיסו[3].

תשובה ל"מענינא דסדרא"

בתשובה לשאלה, במה שמזכירים במוסף דשבת[4], "ישמחו במלכותך שומרי שבת וקוראי עונג...", היכן יש מקור לתפילה זו ע"פ פרשתינו, ואם אכן לפי"ז יש בשבת 'חיוב שמחה' בבשר ויין.

הנה נאמר בפרשתינו (י' י'), "וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם ותקעתם בַּחֲצֹצְרֹת...". ובספרי (פיסקא ע"ז), דרשו בזה (לדעת ת"ק שם), "וביום שמחתכם, אלו שבתות". מבואר דגם בשבת שייך ענין 'שמחה'.

וכתב הב"י (או"ח סי' רפ"א), "כתוב עוד שם (שבלי הלקט, סו"ס פ"ב), מה שאומרים 'ישמחו במלכותך' פירש ה"ר אביגדור כהן צדק, שסמכו על מה שכתוב וביום שמחתכם ובמועדיכם וגו', ואמרו (ספרי שם), וביום שמחתכם זה שבת. ויש לומר שעל זה סמכו לומר וישמחו בך כל ישראל מקדשי שבת ויום"כ, וקאמר 'ביום זה יו"ט', היינו דאי לאו וא"י יתירא הו"א דליכא למידרש מידי, אלא 'ביום שמחתכם אלו הרגלים', וכיון דכתיב 'ביום בוא"ו יתירא, ילפינן לשבת, כענין דכתיב (במדבר כ"ח ט'), "וביום השבת", ואכתי הו"ל למיכתב 'ויום שמחתכם', ומדכתיב 'וביום שמחתכם ש"מ ליום"כ.

1 ועי' לב אריה חולין כ"ד א', וב'כתר כהונה' על הספרי.

2 יש לבאר קצת לפי"ז דבר פלא, שכתב בהמשך בדעת זקנים שם, "קערת כסף אחת [שלשים ומאה משקלה], כנגד יוכבד שהיתה בת ק"ל שנה", דלכאו' מה ענין יוכבד לנחשון, אלא בשביל שזכה בעבור אהרן בנה של יוכבד, להקריב ראשון. אמנם אם הרמז בקרבנות כל הנשיאים שוה, אינו מיושב (ועי' בפרש"י).

3 ובעל הטורים כתב, "בכולן כתוב נשיא, חוץ מיהודה, שלמוד הוא אותו השבט להקטיל את עצמו, כדכתיב ישב נא עבדך תחת הנער, וכן בדוד הוא אומר, הוא הקטן".

4 לנוסח אשכנז. ולנוסח ספרד מוסיפים כן גם בערבית ושחרית. וכן יש מזכירין לשון שמחה גם בחתימת ברכת או"א רצה וכו', 'וישמחו בך ישראל אוהבי (וי"א מקדשי) שמך'.

5 ועי' בדברי הזית רענן דלהלן, שכתב דבהכרח אין הכוונה למילף גם יו"ט בכלל, דהא יו"ט היינו רגלים, וזה ילפינן מ'שמחתכם', אלא תרתי ילפינן, שבת ויום"כ, ומדכתיב 'ביום זה יו"ט', היינו דאי לאו וא"י יתירא הו"א דליכא למידרש מידי, אלא 'ביום שמחתכם אלו הרגלים', וכיון דכתיב 'ביום בוא"ו יתירא, ילפינן לשבת, כענין דכתיב (במדבר כ"ח ט'), "וביום השבת", ואכתי הו"ל למיכתב 'ויום שמחתכם', ומדכתיב 'וביום שמחתכם ש"מ ליום"כ.

6 ו'שמחת' ו'עונג' ב' עניינים המה, וכדאי' בשבת ס"ב ב', כל מידי דאית ביה תענוג וכו'.

ועי' גם בשו"ת התשב"ץ ח"ג סי' רח"צ, שכתב תוך דבריו, "דלא אשכחן דשבת איקרי יום שמחה, אלא עונג באכילה...", ועי' בספר 'פנינים מבי מדרשא' בפרשתינו כאן, שקיבץ כעמיר גורנה מדברי הרבה ראשונים ואחרונים דמבואר יסוד זה, ואכמ"ל.

ועי' נמוקי יוסף שלהי פ' המוכר את הספינה (מ"א' בדפי הרי"ף), שכתב "אפילו בשבת שחייב לשמוח...". ועי' גם בחדושים המיוחסים להר"ן שבת ס' ב' ד"ה מעשה.

7 ועי' עוד ב'אמבוהא דספרי' כאן מה שהביא בזה.

8 ובענין שלה ויהודה אביו ובת שוע אמו ואחיו, כתבנו בזה באריכות דברים בגליון קצ"ב, פרשת ויגש ע"ב, ב'משיב דבר', ב'תשובה לכתב חידה', עיי"ש ותורה רוב נחת.

9 וחשבון השנים הוא, שלשיטת השכל טוב, וכן איתא בלקח טוב ויעוד, שלידת ער ואונן היה קודם מכירת יוסף, ורק לידת שלה היה לאחר מכירתו, כך שחשבון השנים עולה שהיה בן י"ב שנה באותו הפרק, והוא דלא כדעת הסדע"ר ועוד שכל נשואיו של יהודה עם בת שוע היו לאחר מכירת יוסף. אכן יעויין להלן בדברי הרמב"ן ועוד שכתבו, שלאחר שעברו הי"ב חודש עדיין שלה לא היה אלא כבן עשר שנים, והיינו לשיטת הסדע"ר ועוד שכל מעשה נשואיו יהודה היו לאחר מכירת יוסף, על כן חשבון השנים עולה כן.

10 למרות שבדרך כלל פרש"י הוא מדברי חז"ל, ורק דנים בדבריו מדוע כתב כדעה זו של חז"ל ולא אחרת, אבל כאן לכאורה הוא דעת עצמו, ולא מדרש, שהרי הראשונים שמביאים דבריו וחולקים עליו, לא מזכירים כלל מקור דבריו (גם שחיפשתי קצת, ולא מצאתי כן בחז"ל).

מבואר דהמקור להזכרת ענין שמחה בתפילת שבת, הוא מקרא דפרשתינו הנ"ל, דכתיב 'ובביום שמחתכם', וכדדרשו בספרי.

ולפי"ז דאיכא דין שמחה בשבתות, איכא למידק, דא"כ יהא גם חיוב שמחה בבשר ויין, כמו ברגלים, ובאמת לא שמענו מעולם שיהא חיוב כן בשבת.

ואכן בספרי זוטא (פ"י), דרשו בענין אחר, "ביום, זה יום טוב, וביום, זה יום השבת, וביום, זה יום הכפורים. שמחתכם, אלו הרגלים", ולכאורה הכוונה, דמתיבת 'וביום' ילפינן תלתא יומי, דמדכתיב 'יום' ילפינן יום טוב, ומדכתיב 'ביום' ילפינן לשבת, ומדכתיב 'וביום' ילפינן ליום"כ[5].

ולפי"ז ניחא, דבאמת גם בדברי הספרי הנ"ל יתכן לפרש דאין הילפותא מדכתיב 'וביום שמחתכם', אלא ממילת 'ביום' גרידא, וא"כ אין שום ילפותא דשייך דין 'שמחה' בשבת. וכן כתב המג"א בביאורו 'זית רענן' בילקוט בפרשתינו (תשכ"ה), "אלו שבתות וכו', ולא מצינו שבתות שנקראו יום שמחה, דהא מה"ט אין אנו אומרים בהפטרה דשבת 'לששון ולשמחה'. ולכן נראה דדריש מדכתיב 'וביום' אפילו בשבת, כדדריש גבי מילה (שבת קל"ב א'), וכן הוא לקמן בספרי זוטא". וכ"כ בביאור 'זרע אברהם' (לרבי אברהם ליכטשטיין זצ"ל אב"ד פלונצק).

וכן הסכים לזה הגר"ח פלאג'י בספרו 'ספרי חיים', על דברי הספרי הנ"ל, וכתב "ולפי דבריהם מה שאנו אומרים בתפילת שבת 'ישמחו במלכותך שומרי שבת', היינו לשון ברכה דעתידין לשמוח, ולא קאי בהווה דשמֵחים".

וכן מבואר ע"פ גירסת הגר"א, שגרס בספרי, "וביום אלו שבתות, ...שמחתכם אלו ג' רגלים". ועי' בביאור 'כתר כהונה' לספרי הנ"ל, מה שהביא סעד לגירסת הגר"א מדברי הרמב"ן בתורת האדם (שער הסוף, ענין ההוצאה, ד"ה עוד אמר).

ועי' גם לבעל התבואות שור ב'בכור שור' תענית ל' א', שכתב בפשיטות ד"לא נצטוינו בשבת על השמחה".

ובאמת דמטעם זה כתב בארחות חיים להר"י מלונ"ל (סדר תפלת ערב שבת, אות ז'), "וי"א שלענין חתימה של שבת צריך להזכיר בה מעין הברכה, ואין לומר 'וישמחו בך', דלא שייך שמחה אלא ביו"ט, אלא יאמר 'והנחילנו באהבה וברצון שבת קדשך בא"י מקדש השבת'. ויש מי שאומר 'וינוחו בו ישראל מקדשי שמך'...".

אבל הרבה מפרשים קיימו גירסת הספרי כפשוטו, דילפינן מ'וביום שמחתכם', וכמו שהביא הב"י בשם שבלי הלקט הנ"ל, וכן מבואר בכמה ראשונים, עי' במחזור ויטרי (סי' פ"ג), שכתב, "וכן מצינו ששבת נקרא יום שמחה, דאמרינן בספרי, וביום שמחתכם, זה השבת, ...ומשום הכי חותמין בשבת וישמחו בך כל ישראל כו', שנקרא השבת יום שמחה".

וכן מבואר בבעל הטורים בפרשתינו, שכתב, "שמחתכם, בגימטריא גם ביום השבת. ספרי", ומבואר דפירש ג"כ דברי הספרי כפשוטו, דגם בשבת שייך ענין שמחה.

וכן בביאור ספרי דבי רב (לרבי דוד פארדו זצ"ל), כתב לבאר, "ואע"ג דלא אשכחן בהדיא לשון 'שמחה' אצל שבת, אלא 'עונג' (ישעיה נ"ח י"ג), ו'מנוחה' (שמות כ"ג י"ב), ו'קדושה' (שם כ' ח'), מ"מ מאחר דאיכא כל הני, שפיר שייכא שמחה. ונראה דאהא סמכי מסדרי התפילות שתיקנו לומר בשבת 'ישמחו במלכותך שומרי שבת'".

ובאמת שכן יש לדקדק בירושלמי מגילה (פ"א ה"ד), דמחלק שם בין שמחת פורים לשמחת שבת, "...את ששמחתו תלויה בב"ד, יצא זה ששמחתו תלויה בידי שמים", דשבת חשיב דשמחתו תלוי בידי שמים, עיי"ש, ומבואר דשייך דין שמחה בשבת.

ולדברי מפרשים אלו, יל"ע היאך יתכן דין שמחה בשבת, והא לא מצינו חיוב בשר ויין בשבת, ואדרבה מצינו ברבינו יונה ברכות (י' ב' בדפי הרי"ף), שכתב, "ובשבת מיסב ואוכל בשר ושותה יין. לא קאמר 'וחייב לאכול בשר ולשתות יין', דכיון שהוא מתכוין למצוה, אם יצרה יאכל, ואם לא יצרה, לא יאכל, שאינו חובה על האדם שיאכל בשר וישתה יין בשבת, שהרי אמרו (שבת קי"ח א'), עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות, הלכך בכל דבר שהוא מצוה חייב לעשותו בשבת, אבל זה רשות הוא, אם יצרה יאכל בשר וישתה יין, ואם לא יצרה, יניח". מבואר דבאמת אין דין שמחה בשבת בבשר ויין.

ועי' גם ברמב"ם (שבת פ"ל ה"י), "אכילת בשר ושתיית יין בשבת עונג הוא לה, והוא שהיתה ידו משגת", משמע ג"כ דאינו חיוב אלא מדין 'עונג' בלבד, והלא דין 'עונג' יוכל לקיים בכל מה שיש לו עונג בו, ומשא"כ בדין שמחה דבעינן דוקא בשר ויין[6].

ואמנם י"ל, דגם להמפרשים דשייך ענין שמחה בשבת, אבל אין הכוונה לענין שמחה כמו ברגלים שהיא שמחה בבשר ויין, אלא היא שמחת הנפש במילי דמצוה ובמילי דשמיא, וכן מבואר בפירוש רבינו הלל לספרי, שכתב, "וביום

שמחתכם אלו שבתות, דאית להו לישראל שמחה ותענוג דתוקעין בחצוצרות בקרבנות בשבת", והיינו שהשמחה על ענין הקרבנות, ולכן רק בתפילה שהיא כנגד קרבנות, מזכירין בה לשון שמחה, אבל ליכא שמחה בעצם יום השבת כמו ברגלים.

וכעי"ז נראה ע"פ מש"כ בביאור עמק הנצי"ב לספרי הנ"ל, "...ומשתמע מ'ביום שמחתכם', דאע"ג שאין בו מצות שמחה, אלא עונג, מ"מ יש בו שמחת הנפש, וע"ז סמכו לתקן בתפלה 'ישמחו במלכותך', עי' ב"י או"ח סי' רפ"א בשם רב כהן צדק"[7].

ועי' כמו"כ בתורת חיים חולין (כ"ו ב', ד"ה כתבתי), שהאריך בזה, והביא בשם ספר המנהגים שכתב, "ורגילין לסיים 'וישמחו בך ישראל אוהבי שמך', וכן ברוב סידורים. ותימה גדולה הוא, שהרי אינו ממין החתימה, ולא מעין הפתיחה, גם אין שייך שמחה, רק ברגלים, ומצאתי בסידור ישן וגם שמעתי מבקיאים שיש לומר 'וינוחו בה ישראל מקדישי שמך' וכו', זהו שפיר מעין החתימה ופתיחה, וכן נראה עיקר עכ"ל".

וכתב ע"ז התורת חיים, "ומה שכתב נמי דאין שייך שמחה, רק ברגלים, לאו קושיא היא, דלאו בשמחה גשמית דאכילה ושתיה איירי, שהרי לא תיקנו לומר 'וישמחו בה ישראל', דהוה משמע דבשמחת 'שבת' איירי, אלא 'וישמחו בך ישראל', משום דבשמחה רוחנית איירי, שישמחו בהקב"ה.

תדע, דאל"כ תיקשי, היאך תיקנו לומר בשבת 'ישמחו במלכותך שומרי שבת', והא לא שייך שמחה אלא ברגלים, אלא משום דבשמחה רוחנית איירי, שישמחו ישראל במלכותו 'יתברך, וכה"ג מצינו במדרש שהש"ר (א' ג'), זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו, א"ר אבין, אין אנו יודעין במה לשמוח, אם ביום, אם בהקב"ה, בא שלמה ופירש, נגילה ונשמחה בך...".

עוד י"ל ע"פ מש"כ בהדיא במחזור ויטרי (סי' קמ"ב), "ואין אומרים צידוק הדין בכל שבת שיש בו הלל, כגון מועדים וראשי חדשים, מפני כבודו של הלל ושמחתו של יום שניתוספה בו שמחה על תענוג שבת, וחולקין לו כבוד משאר שבתות שלא להזכיר בו דבר אינינות נפש, שכן המועדים נאמרה בהן 'שמחה', מה שאין כן בשבת, וגדול השמחה מעונג, ואע"ג דאיתא בספרי 'וביום שמחתכם ובמועדיכם, ביום שמחתכם זה השבת, ובמועדיכם כמשמעו', מ"מ לא כתיבא ביה בהדיא כמו במועדים שנא' ושמחת בחגך, והיית אך שמח".

ומבואר, דעיקר מה דשייך בשבת, היינו 'עונג', ו'שמחה' הוי טפי מ'עונג', ואף דגם נזכר שמחה בשבת, מ"מ אינו ענין שמחה גמורה כמו במועדים, דשאני מועדים דנזכר להדיא בקרא, וגם כפל בהם הכתוב. וא"כ י"ל דלהכי לא מצינו דין שמחה בבשר ויין וכיו"ב בשבת כמו ביו"ט, חדא ד'שמחה' הוי טפי מ'עונג', וגם מה שנזכר שמחה בשבת אינו אלא דרך רמז ולא בהדיא.

תשובה ל"כתב חידה"

מי אני: "שלה [בן יהודה][8]".

דמות הקשורה: רש"י במדבר י' ל"א, "כִּי עַל כֵּן יָדָעְתָּ. כמו על אשר ידעת, כמו (בראשית ל"ח כ"ו), כִּי עַל כֵּן לֹא נְתַתִּיהָ **לְשֵׁלָה** בְּנִי, (שם י"ח ה') כִּי עַל כֵּן עֲבַרְתֶּם, (שם י"ט ח') כִּי עַל כֵּן בָּאוּ, (שם ל"ג י') כִּי עַל כֵּן רְאִיתִי פָּנֶיךָ".

לא נישאתי גם כשגדלתי – ששלה לא נשא את תמר גם כשגדל והיה בן י"ג שנה.

שבתחילה יהודה אמר לתמר כלתו שהתאלמנה פעמיים (מבניו ער ואונן), שתמתין עד ששלה בנו השלישי יגדל והוא יְיַבם אותה, כמפורש בקרא (בראשית ל"ח י"א), "וַיֹּאמֶר יְהוּדָה לְתָמָר כַּלָּתוֹ שְׁבִי אַלְמָנָה בֵּית אָבִיךְ עַד יִגְדַּל שֵׁלָה בְנִי...".

גם כשגדל שלה והיה בן י"ג שנה הוא לא נשא את תמר לאשה, כמפורש ג"ז בקרא (שם י"ד), "...כִּי רָאָתָה כִּי גָדַל שֵׁלָה וְהוּא לֹא נִתְּנָה לוֹ לְאִשָּׁה", ואיתא במדרש שכל טוב (שם י"א - י"ב), "ויאמר יהודה לתמר כלתו שבי אלמנה בית אביך. נהגי מנהג אלמנות ושמרי את יבמיך שלא תנשאי לאחֵר עד יגדל שלה בני, שיהא בן י"ג שנה ויום אחד, שהיה באותו הפרק בן י"ב שנה[9]... וירבו הימים. י"ב חודש, ומה ת"ל וירבו, שמלאו ימים של שלה י"ג שנה ועוד".

ועיין בספורנו שביאר את המעשה תמר עפי"ז, "כי ראתה כי גדל שלה. וחשבה שכאשר יראנה יהודה בזולת בגדי אלמנותה, וישאל מדוע ככה עשתה, תשיבהו כי בא מועד להסירם, שהרי אמר לה שבי אלמנה עד יגדל שלה, והנה אז כבר גדל שלה".

והנה פרשה זו צריכה תלמוד, מה חשב יהודה בתחילה, כשאמר לה שתמתין עד ששלה יגדל, ומה חשב לבסוף, שלא השיאו לתמר. ובמיוחד צריך להבין את המשך דברי יהודה לאחר שאמר לתמר שתשב אלמנה בבית אביה עד ששלה יגדל (שם י"א), "...כִּי אָמַר פֶּן יָמוּת גַּם הוּא כְּאֶחָיו...".

דעת רש"י[10], שאף בתחילה לא היתה בדעתו של יהודה להשיאה את שלה, אלא "דוחה היה אותה בְּקֶשֶׁר", וזאת משום ש"מוחזקת היא זו שימותו אנשיה", כדאיתא בב"ר פ"ה ה', "א"ר אלעזר, אע"פ שאין נחש, יש סימן, כִּי אָמַר פֶּן יָמוּת גַּם הוּא כְּאֶחָיו".

הרמב"ן שם מקשה על פרש"י, "לא ידעתי למה יתבייש יהודה המושל בדורו מן האשה הזאת, ולא יאמר אליה לכי לשלום מביתי, ולמה יטעה אותה, והיא אסורה לשלה, כמו שאמרו (יבמות ס"ד ב'), בנשואים, בתרי זמני הויא חזקה. ועוד, כי בהיותו מקפיד על זנוניה לחייב אותה שריפה, נראה שהיה חפץ בה להיותה בביתו. ורחוק הוא שלא שמע יהודה כי בניו חטאו וישלחם ביד פשעם ואין לתמר בהם חטא".

ובתולדות יצחק (לרבי יצחק קארו זצ"ל, דוד רבי יוסף קארו זצ"ל), הוסיף והקשה, "ויש לתמוה עוד על רש"י, איך ראוי לצדיקים שיַטרחו לאחרים, כי (צפניה ג' י"ג) שְׁאֵרִית יִשְׂרָאֵל לֹא יַעֲשׂוּ עַוְלָה וְלֹא יְדַבְּרוּ כָזָב וְלֹא יִמָּצֵא בְּפִיהֶם לְשׁוֹן תַּרְמִית".

וביאר הרמב"ן, "והנכון בעיני שהיה שלה ראוי ליבם, אבל לא רצה אביו שייבם אותה ועודנו נער, פן יחטא בה כאחיו אשר מתו בנעוריהם, כי נערים היו, אין לאחד מהם שתים עשרה שנה, וכאשר יגדל [שלה] וישמע למוסר אביו, אז יתננה לו לאשה. וכאשר המתינה [תמר] ימים רבים, וראתה כי גדל שלה בעיניה, והוא עודנו נער לאביו, כי אין לו עשר שנים[11], והיה ממתין לו עוד, אז מהרה תמר ברב תאותה להוליד מזרע הקדש, ועשתה המעשה הזה".

וביאור נוסף כתב בחזקוני, שכך היתה כוונת יהודה בדבריו, שתמר תשב בית אביה, עד אשר יגדל שלה וישא אשה אחרת ויוליד ממנה בנים, כדי שלא ימות בלא זכר, ואחר כך הוא ייבם את תמר.

ובתולדות יצחק ביאר ליישב שיטת רש"י, שיהודה חשש שתמר היא קטלנית, באשר לא ידע את סיבת מיתת בניו משום ששחתו ארצה, ועל כן חשב ששלה יחלוץ לה, ובכדי לחלוץ לה צריך להיות שלה גדול, בן י"ג שנה ויום אחד, אלא שלא רצה לצערה להמתין לחליצה, על כן אמר לה שתמתין, 'שבי אלמנה בית אביך עד כי יגדל שלה', ולא אמר לה למה להמתין, אם ליבום או לחליצה, אלא שבדעתו היה שהיא תבין שכוונתו ליבום, כדי שתנוח עליה דעתה, וכשיגדל שלה, הוא יחלוץ לה, "ואין בזה רמאות אלא חסידות", שהרי צריכה להמתין בע"כ, ועל כן עדיף שהמתנה זו תעשה לדעתה בטוב ללב ונסו יגון ואנחה.

שו"ר במלבי"ם, שביאר באופן נוסף, שיהודה אכן חשב ששלה יייבם את תמר כאשר יגדל, ועל כך אמר לה 'שְׁבִי אַלְמָנָה בֵּית אָבִיךְ עַד יִגְדַּל שֵׁלָה בְנִי', ומוסיף יהודה ואומר לתמר מדוע תמתין לגדילתו של שלה, 'כִּי אָמַר פֶּן יָמוּת גַּם הוּא כְּאֶחָיו', והיינו ששלה חושש כעת לייבמה שמא ימות כאחיו, שהרי היא קטלנית, אך כשיגדל ויתחייב במצות יבום, יוכל לקיים את המצוה כראוי להקים זרע לאחיו, ואז (קהלת ח' ה'), "שׁוֹמֵר מִצְוָה לֹא יֵדַע דָּבָר רָע".

ואת המצוה המיוחדת הפסדתי – שבעקבות כך ששלה לא נשא את תמר לאשה, הוא הפסיד את המצוה המיוחדת של יבום.

שבעקבות כך ששלה לא נשא את תמר, הלכה תמר והשתדלה שיהודה יקיים בה את מצוות יבום, כמפורש בפסוקים באריכות (בראשית ל"ח), ועל ידי כך הפסיד שלה את המצוה[12].

ומצות יבום נחשבת כמצוה מיוחדת, ראשית שאינה מצויה כלל, ואף הרוצה לקיימה, אינה בידו, שרק במיתת אחיו בלא זרע תבוא לפניו מצוה זו.

ועוד, שיש במצוה זו יחודיות בשרשיה, וכפי שכתב החינוך במצוה תקצ"ח, "משרשי המצוה, לפי שהאשה אחר שנשאת לאיש, הרי היא כאחד מאבריו, שכן יחייב הטבע מפני מעשה האב הראשון שלוקחה אחת מצלעותיו וממנה בנה לו האל אשה, והאיש הזה שמת בלא בנים שיהיו חלק ממנו, לזכרון לו ולמלאות מקומו בעולם לעבודת בוראו, ועוד אין זכר לו בעולם הגופני זולתי זאת האשה שהיא עצם מעצמיו ובשר מבשרו, היה מחסדי האל עליו להקים לו זרע ממנה על ידי אחיו, שהוא גם כן כחצי בשרו, כדי שיהיה אותו הזרע ממלא מקומו ועובד בוראו תחתיו, ויזכה על ידו בעולם הנשמות אשר הוא שם, כמו שידוע דברא מזכה אבא... וכמו כן באמת האח החי אשר הוליד הבנים מן היבמה, גם אליו חלק בהם, וזוכה גם הוא בזכותם, אמנם לא לו יהיה כל הזכות, כי גם אחיו יטול חלקו בשביל החלק הגדול שיש לו בהם, והיא האשה שנפלה לחלקו בתחלה כמו שאמרנו...".

וע"ע אריכות דברים בכל זה, בגליון קצ"ב, פרשת ויגש ע"ב, ב'משיב דבר', ב'תשובה לכתב חידה'.

על ידי אמי את זיווגי מצאתי – שאמו של שלה, בת שוע אשת יהודה, השיאתו אשה.

שבת שוע אשת יהודה[13] היתה אמו של שלה, מפורש בקרא (בראשית ל"ח ב' - ה'), "וַיַּרְא שָׁם יְהוּדָה בַּת אִישׁ כְּנַעֲנִי וּשְׁמוֹ שׁוּעַ וַיִּקָּחֶהָ וַיָּבֹא אֵלֶיהָ... וַתִּסְרַח עוֹד וַתֵּלֶד בֵּן וַתִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ שֵׁלָה וְהָיָה בְכְזִיב בְּלִדְתָּהּ אֹתוֹ".

ואמו של שלה השיאתו אשה, כפי שדרשו בבראשית רבתי (שם י"ד, עמ' 187), את הפסוק (שם), "...וְהוּא לֹא נִתְּנָה לוֹ לְאִשָּׁה", "אבל אחרת נתנה לו, מכאן שאמו השיאתו אשה".

ויעויין עוד שם (עמ' 179), "ותמת בת שוע. למה מתה, אמרו רז"ל, כיון שגדל שלה, הלכה אמו והשיאתו אשה אחרת, שנתיראה פן ימות גם הוא עליה, ולא ידע בזה יהודה. כיון שידע יהודה, קללה על שעברה על דבריו וקלקלה מצות יבום, מיד מתה".

וממנה לבנים בארץ טמאה זכיתי – שמאותה אשה שנשאה שלה על ידי אמו, הוא זכה לילדת בניו בארץ מצרים שהיא טמאה.

שמאותה אשה שנשאה שלה על ידי אמו, הוא זכה לילדת בניו בארץ מצרים, שכל המתבונן במנין יורדי מצרים (בראשית מ"ו), יבחין מהרה שבתולדות יהודה לא מוזכרים בנים לשלה, ואף לא לזרח אחיו הצעיר (בן יהודה מתמר), אלא רק לפרץ, וכדכתיב (שם י"ב), "וּבְנֵי יְהוּדָה עֵר וְאוֹנָן וְשֵׁלָה וָפֶרֶץ וְזָרַח וַיָּמָת עֵר וְאוֹנָן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיִּהְיוּ בְנֵי פֶרֶץ[14] חֶצְרוֹן וְחָמוּל", ואיתא בתרגום יהונתן שם להדיא כן, "וּבְנוֹי דִּיהוּדָה עֵר וְאוֹנָן וְשֵׁלָה וָפָרֶץ וְזָרַח... וְשֵׁלָה וְזָרַח לָא אוֹלִידוּ בְּנִין בְּאַרְעָא דְכְנָעַן, וַהֲווֹ בְנֵי פָרֶץ דְּנַחְתּוּ לְמִצְרַיִם חֶצְרוֹן וְחָמוּל (תרגום ע"פ כתר יהונתן): ...ושלה וזרח לא הולידו בנים בארץ כנען(...)".

ובארץ מצרים כבר נולדו לשלה בנים, שנמנו במנין שבפרשת פינחס, בה נמנו משפחות יוצאי מצרים, ובני שלה נמנו ב'משפחת השלני, כדכתיב (במדבר כ"ו כ'), "וַיִּהְיוּ בְנֵי יְהוּדָה לְמִשְׁפְּחֹתָם לְשֵׁלָה מִשְׁפַּחַת הַשֵּׁלָנִי לְפֶרֶץ מִשְׁפַּחַת הַפַּרְצִי לְזֶרַח מִשְׁפַּחַת הַזַּרְחִי", ובניו של שלה נמנו בספר דבה"י וכדלהלן.

וארץ מצרים היא ארץ טמאה, כדאיתא בשמו"ר ט"ו י"ט, "...אמר הקב"ה, אלך למצרים, שנא' (ישעיהו י"ט א'), מַשָּׂא מִצְרָיִם, אמרו לו מלאכי השרת, למצרים אתה הולך למקום טומאה...".

בני הרבים שבמקרא מפורשים – שזכה שלה שהיו לו עשרה בנים המפורשים במקרא בספר דה"י.

ששלה זכה שהיו לו עשרה בנים, ושמותיהם מפורשים בספר דה"י, כדכתיב (שם א' ד' כ"א - כ"ג), "בְּנֵי שֵׁלָה בֶן יְהוּדָה עֵר אֲבִי לֵכָה וְלַעְדָּה אֲבִי מָרֵשָׁה וּמִשְׁפְּחוֹת בֵּית עֲבֹדַת הַבַּץ[15] לְבֵית אַשְׁבֵּעַ. וְיוֹקִים וְאַנְשֵׁי כֹזֵבָא וְיוֹאָשׁ וְשָׂרָף אֲשֶׁר בָּעֲלוּ לְמוֹאָב וְיָשֻׁבִי לָחֶם וְהַדְּבָרִים עַתִּיקִים. הֵמָּה הַיּוֹצְרִים וְיֹשְׁבֵי נְטָעִים וּגְדֵרָה עִם הַמֶּלֶךְ בִּמְלַאכְתּוֹ יָשָׁבוּ שָׁם".

והנה בענין חשבון עשרת בניו, נאמרו בזה ב' דרכים. בראשונה, דעת רש"י בדה"י (בפ' כ"ב), הלומד שבני שלה מסתיימים ב'שבי לחם', שהוא האחרון שבהם, ובפשטות הם רק שמונה בנים, לפי החשבון הבא: א. עֵר אֲבִי לֵכָה[16], ב. וְלַעְדָּה אֲבִי מָרֵשָׁה, ג. וּמִשְׁפְּחוֹת בֵּית עֲבֹדַת הַבַּץ לְבֵית אַשְׁבֵּעַ, ד. וְיוֹקִים, ה. וְאַנְשֵׁי כֹזֵבָא, ו. וְיוֹאָשׁ, ז. וְשָׂרָף אֲשֶׁר בָּעֲלוּ לְמוֹאָב, ח. וְיָשֻׁבֵי לָחֶם. ובמיוחד לפי פירושו ש'הַמָּה הַיּוֹצְרִים וְיֹשְׁבֵי נְטָעִים וּגְדֵרָה עִם הַמֶּלֶךְ בִּמְלַאכְתּוֹ', חוזר על הבנים הנזכרים, והיה מקום לומר שרש"י למד שהיו לו לשלה רק שמונה בנים. אלא שרש"י בפירושו על המדרש (ב"ר ס"א ד'), כותב על הפסוקים הללו, "ומונה עד עשרה", וא"כ צריך ביאור היכן השנים החסרים.

הרש"ש בחידושיו על המדרש (אות ד'), מבאר לשיטת רש"י, ש'וּמִשְׁפְּחוֹת בֵּית עֲבֹדַת הַבַּץ לְבֵית אַשְׁבֵּעַ', אינו אחד כפי שחישבנו, אלא הוא שלש, ראשית, שמשפחות הוא לשון רבים (ומיעוט רבים שנים), ובנוסף שיטת רש"י ש'למ"ד' מיותרת משמשת כאלו נכתב 'וא"[17]', א"כ ה'למ"ד' שבתיבת 'לבית אשבע' מיותרת, והא נדרשת כאילו כתוב 'ובית אשבע', הרי שלשה, העולים יחדיו לעשר.

אכן לפי שיטת הגר"א בפירושו על דה"י, יש לצרף גם את 'וְיֹשְׁבֵי נְטָעִים וּגְדֵרָה', שאף הם מבני שלה, ועמם יחדיו עולה מנינם לעשר[18]. וכתב הרד"ל בחידושיו על המדרש (אות י"ד), שמדברי המדרש נראה כפירוש הגר"א שהיו עשר משפחות, ואילו לפירוש רש"י והרד"ק ש'נטעים וגדרה' אינם משפחות חדשות, אלא חוזר על אלו שלמעלה, קשה שאין עשר משפחות [אכן כבר הבאנו לעיל שהרש"ש ביאר גם לשיטתם].

זכו להיות ראשי בתי דינים – שעשרת בניו אלו של שלה המפורשים במקרא, זכו כל אחד להיות ראש בית דין.

שעשרת בניו אלו של שלה זכו להיות כל אחד ראש בית דין, כדאיתא ב"ר ס"א ד', "...ער עיקר, ושלה על ידי שהוא לשון תוספת, הוא מעמיד עשרה בתי דינים, הדא הוא דכתיב בדברי הימים (א' ד' כ"א - כ"ג), בְּנֵי שֵׁלָה בֶן יְהוּדָה עֵר אֲבִי לֵכָה וְלַעְדָּה אֲבִי מָרֵשָׁה וּמִשְׁפְּחוֹת בֵּית עֲבֹדַת הַבַּץ לְבֵית אַשְׁבֵּעַ וגו'...".

ופרש"י על המדרש שם, "ער אבי לכה. אב בית דין של לכה. אבי מרשה. אב בית דין של מרשה, ומשפחות בית עבודת הבוץ לבית אשבע וגו', ומונה עד עשרה".

ומקור דברי רש"י הללו, הם מדברי המדרש ברו"ר ב' א', "רבי סימון בשם ריב"ל ור' חמא אבוי דרבי הושע בשם רבי, לא נתן דברי הימים אלא להדרש, הה"ד (דה"י א' ד' כ"א) בְּנֵי שֵׁלָה בֶן יְהוּדָה עֵר אֲבִי לֵכָה, אב ב"ד של לכה, וְלַעְדָּה אֲבִי מָרֵשָׁה, אב בית דין של מרשה, וּמִשְׁפְּחוֹת בֵּית עֲבֹדַת הַבַּץ...", ויעויין שם שהמדרש דורש את הפסוקים הללו לדרשות רבות, ועיין בהערה[19].

וע"ע בב"ר פ"ה ד', שהמדרש דורש את שמותם של בני יהודה, "שלה, שנשתלשל מן [ממנו - רד"ל] העולם [שנשתלשל העולם - מתנו"כ]". וביארו במפרשים, שהעמיד שלשלת של יוחסין.

ומה שהבאנו שדבריו הם ע"פ הב"ר, הוא רק למחצית השניה של דבריו, לבאר מדוע אמר יהודה שיש לחוש להנשא לה.

ויתכן שע"פ דברי המדרש הללו יסד רש"י את שיטתו, וכיון שכן, מקשים עליו מרבותינו הראשונים, שסברו שניתן לפרש דרשה זו באופן אחר וכדלהלן.

11 עי' לעיל בשיטת הלקח טוב ושכל טוב, שלמדו שבאותו הפרק היה בן י"ב שנה, עיי"ש.

12 וכבר העירו שלפי הדעות שהובאו שיהודה חשש משום 'קטלנית' א"כ נמצא ששלה לא הפסיד כלל מצוה, כי הוא איסור, ואכתי צ"ב.

13 ובענין מה הוא שמה של בת שוע אשת יהודה, וכן מי היה שוע זה, ומה היו מעשיו, והאם גיירה יהודה, ומדוע נשא יהודה את בתו של שוע, עיין בגליון קצ"ב, פרשת ויגש ע"ב, שהארכנו בזה.

14 ומה שבסדע"ר פ"ב איתא, "הגדיל פרץ ז' שנים ונשא אשה, הרי י"ח שנה, אחת לחצרון, שנה אחת לחמול, וחצרון וחמול ירדו עמו למצרים"..., הרי שלא מנה כלל את ילדי שלה, אין כלל ראיה לענייננו, שהברייתא לא מונה כלל את כל יורדי מצרים, אלא רק את אותם שיש לנו מה ללמוד משנותיהם וכדומה, על כן יתכן ולעולם נולדו לשלה בנים עוד בארץ כנען, ולא הוזכרו בסדע"ר, וכל מה שאנו יודעים שלא היו לו בנים, הוא כדלעיל ע"פ המדרשים.

15 ופרש"י, שהם היו עושים הבוץ (היינו הפשתן), ליריעות המקדש.

16 'ער אבי לכה' הוא אחד, וכן 'לעדה אבי מרשה', כפרש"י על המדרש.

17 והביא שם הרש"ש את פרש"י על הפסוק (שמות י"ד כ"ח), "וַיָּשִׁבוּ הַמַּיִם וַיְכַסוּ אֶת הָרֶכֶב וְאֶת הַפָּרָשִׁים לְכֹל חֵיל פַּרְעֹה הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם בַּיָּם לֹא נִשְׁאַר בָּהֶם עַד אֶחָד", "ויכסו את הרכב וגו' לכל חיל פרעה. כך דרך המקראות לכתוב למ"ד יתירה... ואינה אלא תיקון לשון", וביאר ברא"ם שם, שפירש שיטת רש"י שהוא כאילו כתוב 'וכל חיל פרעה'.

18 ואכתי צריך להבין את דברי הגר"א בפסוק כ"א, שכתב "וּמִשְׁפְּחוֹת בֵּית עֲבֹדַת הַבַּץ לְבֵית אַשְׁבֵּעַ. היינו שבמשפחת בית אשבע, נמצא משפחה אחת בשם 'עבדת הבץ', על שם שעשו בגדי בוץ, וכל המשפחות הללו היו מבני שלה", שאמנם מבחינת בנים, יש כאן רק עשרה, אלא שמבחינת משפחות יש כאן לכוארה אחת עשרה, והיינו שהגר"א למד שמוזכרים כאן שתי משפחות, האחת 'בית אשבע', ובתוכם היתה משפחה נוספת, היא משפחת 'בית עבדת הבוץ', וצ"ב.

19 המדרש שם דורש את הפסוקים של בני שלה, על רחב ויהושוע, ועל המרגלים ששלח יהושע לריחמו, וכן על דוד, בעז ורות, וכהנה רבות, וכתב בספר 'דברי טובה' על דה"י, שלפי"ז יצא, שכל אלו ששמותיהם נדרשו בפסוק זה, גם הן מיוצ"ח של שלה, ולגבי רחב יבאר שאחת מבנותיה נישאה לאחד מבני שלה, ולגבי בעז ודוד שהיה מבני פרץ, יבאר שאחת מאמותיהם היתה מזרעו של שלה, עיי"ש שהארוך בפרשה זו כיד ה' הטובה עליו, בטוב טעם ודעת.

וע"ע בב"ר פ"ב צ"ב א' ובדברי הרשב"ם שם דה"ח מאי דכתיב, שכבר יסד את הדברים, שהיו מצד האב או מהאם משבט יהודה, ולכאורה היינו מזרעו של שלה.

סיפור ושאלה בצידו

לעורר את בני המשפחה ללימוד הפרשה עם פרש"י.

השתייכות לציבור שומרי התורה והמצוות, בעבר, לפני שנות דור, כשציבור זה היה קטן ורדוף, לא היתה כבוד גדול. רבים שרק יכלו, הגדירו את עצמם שייכים לציבור אחר, לפועלים" או לגרועים מהם. השייכות לציבורים הללו לא היתה רק בתורת דרך הנהגה וחיינו, אלא גם כהרכה ברורה שאין להם שייכות עם נושאי דגל התורה וקיום מצוותיה, ואין להם חלק ונחלה עם גדולי ישראל, דבריהם ואורחות חייהם בה הדריכו את הרבים לאורם.

המצב באותן הימים היה, שכחלק מהתבדלות זו מקרב שומרי התורה והמצוות, והרצון להשתייך לציבור גדול ו"מכובד", לאנשי "עובדי הכפיים", והשותפים בנכסי הבטחוניו, הביא לכך שהורים רבים שראו את עצמם שייכים לציבור זה, הדיפו לשלוח את ילדיהם ללמוד במסגרות חינוכיות כאלו ואחרות, כאשר חצד השווה שבהם הוא, שמשקיעים ש"חינוך מקצועי", על פני "חינוך תורני", והמסלול בה למשיכו רובם המוחלט היה, שירות צבאי זה אחר, שבו אידבו רבים מהם את המעט שעוד היה בידם, את רגריי התורה שלמדו, והמצוות המעטות שקיימו.

לעומתם, עמדו גיבורי הכח, אלו שהלכו בדרכיהם ובנתיבותיהם של גדולי ישראל, אותם מתי מספר רדופים וחבוטים, אלו שעיקר חיותם היתה ללמוד תורה, לקחת מצוות ולעשות רצון אביהם שבשמים, שגם אלו מתוכם שעבדו לפרנסתם, לא עשו זאת מתוך אידיאל ומטרה, אלא מתוך השתדלות לפרנסתם, ובכל עת שיכלו, הלכו לבתי הכנסיות ובתי המדרשות, לעסוק בתורה או אפילו לקרוא תהלים, אבל כל מהותם היתה לעשות רצון קונם וחפץ צורם.

עיקר הבדל הניכר בין אדם שהשתייך לשומרי התורה והמצוות או לאותן אלו שאינם רואים בשמירתם את תפקידם בחיים, היה במקומות החינוך בו חינכו ילדיהם. שומרי התורה והמצוות שלחו את ילדיהם לשיעבות הקדושות הבודדות שהיו באותם ימים בארץ הקודש, וחסכו מפיתם כדי שבניהם יוכלו לנצל את שנותיהם העצירות והחרות בכל דאגה וטרדה, לעסק בתורה ועמלה, וקניית התורה והפיכתם לבני תורה; כל מהותם ושותם, והדאגה היחידה המוטלת עליהם תהיה, לעלות ולהתעלות במעלות התורה והיראה.

בעמלם וגיעם של אותם בחורי שיבה בני אותו דור, ובמסירותם הרבה של הוריהם, החל המהפך הגדול, שכן תורה אינו עוד כינוי של גנאי אפילו בעיני חפצים בה, אלא הוא תואר כבוד שרבים מעונינים בו. שיבות הוקמו בכל עיר ומקום לעשרות ומאות, ובמיוחד במקומות היישוב לא ציבור שומרי התורה המצוות, שבכל אחד מהם קיימים עשרות רבות של ישיבות, בהם לומדים רק את התורה הקדושה, ובקדושה וטהרה, כפי שלמדו היחידים בכל דור ודור מאז נתינתה מסיני.

ככל שעברו הימים ונקפו השנים, ציבור שומרי התורה והמצוות פרה ורבה, גדל והתרבה, צמח והתעצם, עד שכיום כמעט לא ימצא אב שלא ישלח את בנו לישיבה קדושה, בה יקבל תורה מרבותיו, ויתחנך בכולה מהדרך שהדריכו אבותיו.

ריבוי ציבור שומרי התורה והמצוות בדורינו, הוא אחד מהניסים והנפלאות שעשה ה' עמנו, שאחרי החורבן הגדול, בה אבדו רבנן ותלמידיהן, גדולי ישראל וראשי ישיבות יחד עם אלפי בני תורה נאמנים ושומריה, ולאחר מכן במאבק הנוראי שלחמו ראשי הציונות בכל כוחם כנגד שומרי התורה המצוות ועקיקתן, ובכל זאת אנו רואים בכל יום אם קיום הבטחתה (דברים ל"א כ"א), "כי לא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ", שהתורה לא תשכח לעולם מפי כלל ישראל, שאמנם אין יחיד שיש לו הבטחה זו, ובאמת יחיד אינו יכול להיות בטוח ושמן ונשען בו הבטחה זו, אלא היא הבטחה לציבור, ואכן הציבור השקוע בתורה ועמלה, הולך וגדל.

עם הריבוי הצעום של שומרי התורה והמצוות, צצו וְנָבְלוּ להם כל מיני יהודים הרוצים שיכנו אותם "חרדים", כי נעים להם להיות שייכים לקבוצה זו, אבל אל חייהם הם רוצים לחיות כפי שמתחשק להם, ואינם רוצים להתנהג בנוסח שהיה מקובל חרד צריך לחיות. כנראה שם עדיין לא הגיעו בלימודם לספר ישעיה, ולא ידעו מה כתוב שם (ס"ו ח') אודות מציאותו של חרדים ומהו חרדי, "שֹׁמְעֵי דָּבָר" מֵחֲרֵדִים אֶל דְּבָרוֹ..", ופירש רש"י, "חרדים אל דברו. הצדיקים הממהרים בחרדה להתקרב אל דבריו".

בכל הדורות שלא זכו לעסוק בתורה כל ימיהם, ועבדו קשות לפרנסתם, אך הם לא הפכו עיקר לטפל לטפל לעיקר, היה ניכר עליהם שעיקר תפקידם והתחנכו ראשיפחם בעולם היא לעשות רצון אביהם שבשמים, ולגדל את בניהם לתורה ולקיום מצוות, אלא כל יהודי שיש לו נסיונות בחלקי מצוות מסוימות, כך כל אחד מהם התמודד והתנסה בחלקים בו ניסתו ה'.

בשנים האחרונות ,נפל דבר בשיראל', כאשר נפר יחידים שהתקבצו יחדיו, אשר מאסו בחיי תורה וקיום מצוותיה, שאינם מרגישים שיש להם עיקר ותפקיד בחיים, אלא הם עסוקים בעולם הזה אשפתות מצוי', 'מבלי עולם', אשר תכלית קיומם בבוקר אינה לעבוד את ה' ולעשות רצונו, אלא בכדי לחיות ולבלות, להנות ולכייף', בראשם, כבר לבין גם הולכים לפעמים לבית הכנסת להתפלל, ואולי אף פותחים ספר תורני, אך עיקר חוסר דרכם הקלוקלת, שאין להם כל עול של יהודים שומרי תורה ומצוות.

אותם אלו, חיים כחילוניים מצויים, אלא עדיין שומרים שבת ואוכלים כשר, כי הם שייכים לציבור שומרי שבת ואוכלי כשר, אבל לא עושים את המצוות כי ה' ציוה אותנו לשומרם ולקיימם. החטא המרכזי שהם מרגישים שעשו, הדבר שהם מספרים מתוך תחושה שלי אי נעימות, לא מה שהעבירו את תקופת שנות חייהם הראשונה בישיבה קדושה, שהינם חניכי הישיבות הקדושות.

יתכן ובאמת הם אינם כלל חניכי הישיבות הקדושות, אלא רק 'יוצאי הישיבות', הם לא 'התחנכו' בישיבות כלל. במשך שנות קיומם בישיבה הם השליחו איכשהו לתרות לתרות הלך מחשבנתם המעוות, כאשר כל אותם שנים הישיבה הוותה עבורם הבסיס ממנו יצאו לפעילות ערב או בין שיול אחר, ורק המתינו ליום בו יתחתנו, ויוכלו קוב סוף סוף לנשום אויר צח' במקומות העבודה בה יעבדו, כאשר כל בר דעת מבין ומשכיל שאותם המכריזים על כך כל ימיהם בישיבה, שהם מסתירים מהם שהיום אם שהותם בישיבה, ויוכלו לצאת לחפש עבודה בה יוכלו להחיות את נפשם, לא מבחינה כלכלית אלא מבחינה נפשית, שישתחררו מכבלי המסגרת החינוכית הערינית, ולאחר מכן התעמתה במשך כמה שנים עם ההנהלה של הסמינרים, אשר רק מחמת פחד ההנהלה ממקומות הרשע, הצליחה המדוברת לסיים את לימודיה בסמינר, וגם זה בקושי רב. והבית שמקימים יחדיו, אינו המשך של חורבה מחורבות ירושלים, אלא חורבה חדשה בארץ ישראל, שפעמים רבות העגלה המשותפת, שבה כל אחד חושב על עצמו ועל תאוותיו ורצונותיו, אינה יכולה להגיע רחוק, ובאחד מעיקולי הדרך מתפרקת בקול רעש גדול.

מאמת רצונו של בן ורעייתו להחיב כ'חרדים', הוא עדיין חבב כיפה שחורה, ואשתו לא היתה לבושה כחילונית גמורה, רק כחצי חילונית. האידיאל שהם הציבו לעצמם הוא, בדבר 'קידוש השם' שהם רוצים לעשות, שהחילונים לא יחשבו שהחרדים הינם כה 'פנאטים' ו'חשוכים'. בכל מפגש שיש להם עם אותם אלו שאינם שומרים תורה ומצוות, הם מציגים את עצמם כ'חרדים', ומראים לכל אותם אלו שאין לחרדים קרן ראש, ורב המשותף ביניהם על פני הפירוד, כאשר הם מנסים להטעות את כל אותם אלו הרחוקים, שכמותם נראים שומרי התורה והמצוות.

חלק מ'קידוש השם' המעוות שדן ורעייתו עושים, כנהוג אצל אותה קבוצה, הוא על ידי הסרת המחסומים החלכתיים בין גברים לנשים. אין להם כל בעיה להרבות שיחה עם האשה, ואף גרוע מכך, כש'אחבת ישראל' בא הם משמשת ברומומות גרונם, כאמצעי ויהיתר לעבור על הלכות שונות המפורשות בשולחן ערוך, ומלבד מה שתמיד פלא על אלו וכיוצא בהם, מדוע הם חושבים ש'אחבת ישראל' הוא דוקא לכל מי לשאינו מינו, ואהבתם הגדולה היא תמיד לרחוקים משמירת תורה ומצוות, שאינם רואים אם חסרונותיהם, ואילו ביחס לשומרי התורה והמצוות, בטוח אהבתם, ופעמים רבות דואגים לפרסם את אשר נראה בעיניהם כעוולות.

במשך הזמן התקבצו אל דן ורעייתו אנשים רבים כדים, ויחדיו הם הקימו 'עמותה' שתדאג להם לזכויותיהם, כגון הקמת בית כנסת בלא רב ומורה שיאסר להם מה לעשות ומה לא לעשות, ואף בשלבה בלשהו ניסו להקים מוסד כלאיים מסויים, בו ישלבו מקצועות חול יחד עם מעט תורת אלקים, שבמוסד זה הם קיוו שיוכלו לכפר מעט על מה שהם לא "זכו" ללמוד במוסד אקדמאי, אלא 'בזוגו' את מיטב שנותיהם הקדושות.

עורכי הבשבועונים שכבר יצאו ואבדו מתוך הקהל, בהכרחם של גדולי ישראל עליהם, שאין לקוראם, הקורא בהם "משחק ומסכן את כל העולם הבא שלו', ראו באותה קבוצה ובדומות להם, את האידיאל שביהדות. במקום להיות "כפוף" לרבנים ולתורה, נתנו לזקוף קומה ולהפסיק לחיות 'מצומצמים', אפשר להגשמה עצמית, ולאחר חיי הנאה ולמאה חוייות גופניות, כאשר הסטייל והקדימה משמשים בעיבוריות, ויחד עם זאת עדיין הם נקראים 'חרדים'.

הדגל אותו הניף דן וכל חבר מרעיו הוה, כדגלם על בסיס שנות דור, שהרבנים יעסקו בתורה ובפסיקת הלכה בעניני 'אורח חיים' ו'יורה דעה', ולא יתערבו בפוליטיקה ובאורחות חיים, כאשר הם שוכחים שאורחות חיים אף הם כתובים ומפורשים בשולחן ערוך 'אורח חיים', והתורה מצווה כל יהודי שלא יסור מן הדבר שיאמרו לך ימין ושמאל, שהוא על כל דבר אחר, ולכל תקופה וזמן מהחיים, ואין לך דבר שבו ניתן לסור משמעית דעת תורה, ולילך לדעת בעלי בתים.

בראשונה הם תתביישו לומר שהם מפרים את דעת גדולי ישראל, על כן הם תלו 'בוקי סריקי' בגדולי ישראל, כאילו הם נערים צעירים הנתונים כ'חומר ביד היוצר', ועושים הכל כפי אשר אומרים להם 'אנשי החצר', כאשר לא צריך להיות 'בן דעת', להבין שהחברים מופרכים מעצמם, שהרי כל אדם צעיר חושב על עצמו, שאילו הוא היה 'גדול', בודאי שלא היה מסתמך על אנשי החצר שחלקם יכולים להיות נגועים ומשוחדים לכל מיני ענינים, רק ה'גדול' האמיתי, הוא אינו יודע לחשב ולחשוב על כך.

כשהתחילה הסירה האחרונה בארץ הקודש אודות איום איסור הגמור והחמור שיש ללכת לצבא, ושלא יוותרו על קונבו של יר"ד בענין חמור בו, אשר כל עתידו של הדור תלוי בו, אם חלילה יאלצו לעזוב את מקור מים החיים, ללכת לדלות מים מלוחים ומרים, לתחקלך במסגרת קלוקלת ונוראית זו של הצבא, אשר כמעט כל באיה לא ישובו. והוסיפו ואמרו, שאף לא ניתן להתפשר על מכסות ומספרים, כי אסור לוותר על נפש אחת משיראל שתלך לאבדון ולשממון, ואין דומים נפש מפני נפש, ודברהם הללו תתפרסמו בציבור ונרמו להד בגוה של התעוררות ציבורית על הסכנה הנוראה שבחוקים נוראים אלו.

באותם ימים הגה דן רעיון נוראי ומעוות. הוא אסף את כל חבריו ודידיו, ובמעמדם של ידידיו המבשבועונים הכריז על 'מערכת קידוש השם', שעיקר רעיונה הוא, שבכדי למנוע את החילול השם הנוראי שלו קוראים שבשתמטותם של בני הישיבות מהצבא, ע"פ, לם מעודדים קנוע את כל אלו החוללים בעקבותיהם, שילכו ותגייסו לצבא, כדי שהחילוניים ידעו ויכירו מי הולך עמהם ומקדש שם שמים, מי הולך כנגדם ומחלל שם שמים.

השבועונים יצאו בכותרות ענק על 'מערכת קידוש השם' שאותה עומדים דן וחבריו לעשות, כאשר כתבו מאמרים רבים להסביר ולנמק מדוע אין זה נחשב שהם יצאו כנגד גדולי ישראל, אלא זה רק כנגד אנשי החצר של גדולי ישראל, והוסיפו כותבי השבועונים ופילפלו בהבליהם, שאילו גדולי ישראל היו יודעים את האמת לאמיתה מה קורה בישיבות ומה המצב בצבא, אם היו הראשונים החותמים על קריאה זו שאי לא ישובו. שבודאי תוסיף הרבה כבוד שמים וקידוש השם, כאשר כל החילונים יאמרו שהם אלה החרדים האמיתיים.

במלך מאבק זה, אחד מחולי הרוח בקרב החלוניים כתב מאמר מיוחד בו הוא משבח ומפאר את דן וחבריו, שסוף סוף הם הקיצו החדש של החרדים, אלו המבינים אל נכון שיתן לשלב שמירת התורה עם הלכות מדינה, ובנימת ברכה הוסיף וכתב, שהוא מקוה שלא יהיו חרדים חדשים אלו' אכן יגברו על החרדים הישנים והחשובים, ויביאו לקירבה לבבות בין שומרי המצוות לפורקי העול.

אותו 'הוגה דעות' שהיה 'בור ועם הארץ', לא יודע כלל להבחין בין 'תכלת לכרתי', ולא הבה כלל אלא חיצוניותם. והאמת היא שאי אפשר לכנותם כחרדים לדבר ה', אפילו לא כ'חרדים חדשים', שהרי מלבד הכיפה שעל ראשם ומניעתם מחילול שבת ושמירה על כשרות, אין כמעט הבדלים ביניהם. ומה גם שהבדלים אלו נשחקים כל הזמן, ולעברם הרב של שומרי התורה והמצוות, הם מתקרבים עוד ועוד אל עברי פי פחת של החילוניות.

מאז אותו מאמר התחילו לכנות את דן וחבריו כ'חרדים חדשים', אלא שכיוני זה שדבק בהם, הפריע לם עד מאוד. לטענתם האיולת הם אינם 'חרדים חדשים', אלא הם 'החרדים המקוריים', וחחרדות המצויה הם המשכיות של הקצנת יתר שהציבור עבר בהמלך השנים האחרונות, כאשר לצורך כך הם מביאים כמשל דוגמא מעוותת, שבדורות הקודמים רוב הציבור עבד לפרנסתו, ואף כיום, עדיין חלק גדול מהציבור הנקרא חרדי עובד לפרנסתו, אך ההבל והשקר הגס שבדבריהם הוא, שכמעט כל אלו העובדים לפרנסתם, חפצים בכל ליבם שבניהם יזכו ויעמלו בתורה, ואף הם רואים בעמם כמטרה מרכזית, לקיים את מצוות ה' ולעשות רצונו, אלא שכורח המציאות עם קושי המחייה גרם להם ללכת לעבוד, וכן גם היה בדורות הקודמים, אבל תמיד כל אותם אלו הלכו בנתיבותיהם של גדולי ישראל, וחפצו בכל ליבם לשבוח תורה ומצוות בשלימות כל שיכלו.

כידוע שפעמים רבות דברים דברים שעשה הצלחה גדולה, השנין אינו שולח את שליחיו לעזור, אלא מתייצב בעצמו בראש המסיירים, וכך גם בריעון עיוותים זה של דן המתייצב השנון בראש המסיירים, ותוך זמן קצר הם הצליחו לקבץ כמה עשרות 'אנשי חרדים', אלה שעד לאותו יום לא יעברו את הצבא, וכעת רוצים לפרוק מעליהם את תואר ה'משתמטים', כפי שהם נראים בעיני כל פורקי העול, ובכדי להבגיר את הקידוש השם, ולפרסם בכל מחנות הצבא שהחרדים מתגייסים והם נוטלים בשוה את הנטל הבטחוני, ועוד כתבה כל מיני גיבובי לשונות, על כן הם יפחדו כל אחד במחנה אחר ובקצה אחר של הארץ.

דן שהוא איה המארגנים של מסע זה, עקב הפרוטקציה משלטונות הצבא, סודר שילך לבסיס הקרוב למקום מגוריו, בסמוך לבית החולים 'תל השומר', ושם ישיל מעצמו את תואר 'משתמטמן', שבנשיאתו אותה הרגיש בזה לא הימים.

כשבוע לפני שכל התכנית יצאה אל הפועל, עבר אביו של דן אירוע לבבי, ואושפז בבית החולים. אחיו של דן לא ויתרו לו להיות חלק מהתורגנות בשמירה על יד מיטת אביו, והוסיפו ואמרו לו, שלפני שהוא הולך להסיר מעליו את תואר ה'משתמט' משירות צבאי, עליו לדאוג שלא יהיה 'משתמט' מאחריותו המשפחתית, ועל כן, דוקא בגלל תפקידו זה ,'חשובה' כראש מערכת הגיוס החדשה, הוא אינו יכול להשתמט מתורונות השמירה בבית החולים, ועל כן הוא הוכרח להגיע לשערי בית החולים, לסעוד את אביו לילה אחד.

באותו הלילה כשכנסם לחדרו של אביו, להיות עמו עד הבוקר, אחיו שהיה במקום עד לאותה שעה ועמד לחזור לביתו, מסר לו את כל הפרטים עליהם יש לו לשים לב בשמירתו על אביו החולה, ואיזה שינוי מצבים מהוה סיבה להזיקק אם או רופא. תוך כדי הדברים הוסיף ואמר לו, שהיה מוכן נפשית לזעקותיו בכל עת של החולה הנמצא בקצה החדר, שחצוות הרפואי הציע להם לא לנסות לרצותו, כי על כל דבר שיעשו לו ויזעזע בידו, הוא רק יכעס ויצעק בזעקות רמות, גם אם מדובר באמצע הלילה, ולא יוכלו כלל לרצותו ולפייסו.

המשמרת של דן התחילה באווירה רגועה, אביו ישן עם שאר החולים בחדר נמו את שנתם ברוגע ובשלווה, אך לאחר כמה שעות, סמוך לחצות הלילה, התעורר אותו חולה והתחיל לזעוק שהוא רעב.

באותה עת חשב דן בליבו, שאם הוא לא יגש לאותו חולה להרגיעו, הרי שעוד רגע כל חולי המחלקה יתעוררו משנתם, וגם אביו בכללם, יוגרם לם צער רב, על כן, אולי אנסה לעזור לאותו חולה ולהשתיקו. דן קם ממקומו אל עבר החולה, כאשר הוא מחליט מראש שהוא לא יתן לחולה זה לנצלו יותר מדי.

הוא ניגש לחולה ושאל אותו במה הוא יוכל לעזור ולסייע לו, וכשהלה השיב שהוא רעב, והוא מבקש שיביא לו לחם ממטבח בית החולים, הנמצא חמש קומות מלמטה. השיבו דן, שאם יש לו כאן סמוך לחם או דבר מאכל אחר, הוא יביא לו בשמחה, אבל ללכת כעת למטבח ולהשאיר את אביו החולה לבד, הוא אינו יכול.

אז אילו תלוות לי עשרים שקלים ותקנה לי אוכל במכונה במסדרון בקצה המחלקה, שאל אותו חולה, ששהוא מוסיף ואומר, לכם החרדים תמיד יש כסף, אתם פראזיטים, אם עובדים, ורק עושקים את כל המדינה, ואפילו לצבא לא הולכים.

בתחילה רצה דן להשיב לו, כפי שרגיל להשיב על האשמות דומות, שהוא אינו נמנה בין הפראזיטים, הוא עובד קשה לפרנסתו, וגם אינו מקבל פרוטה מהמדינה, אלא המדינה לוקחת ממנו מסים ומנסים עם כל מחצית משכורתו, ועוד יום נטוי, ולא זו בלבד, אלא הוא גם עומד בראש קבוצה המעודדת גיוס לחרדים ובעוד כמה ימים הוא עצמו מתגייס. אבל באותה שעה החליט בליבו, שיש שגבול לכל תעלול, אותו חולה מחוצף מבקש ממנו כסף ב"הלואה" שלא תחזור; וגם שיטרח עבורו ללכת לקנות עבורו דבר מאכל, ולא מתביישי להשמיע אותו כך.

דן נשם נשימה ארוכה, ובמה לחיות אותו חולה בקול רגוע ובציניות: קודם כל תגמור לזלזל לפגוע לתמיד, לחיכן מעל ראיה בשביל, וכמה אני יכולה לך הלוואת עולמים.

החולה נבהל מתשובתו הציינית והתוקפנית של דן, ולרגע היה נראה שהוא עומד להתחיל עם זעקותיו הקבועות, אך לפתע נראה הוא שתוקף אותו רעד עוץ, ולחארייו התיישב החולה לא מיטתו והחל לבכות בכו חריישי מתמשך.

בהבנה שאדם מבוגר הבוכה אינו מעוניין בשותפים, פנה דן אל עבר מיטת אביו שבקצה החדר, אך לאחר שניות ספורות קרה לו החולה שהיה בעיניו, ובקול בוכים החל לספר לו את סיפור חייו.

אבי שהיה סוחר בגד חוש מסחרי מיוחד, מיד עם עליית אותו רשע לשלטון הבין כי בעקבות כך יגייעו צרות צרות, ולכן תוך זמן קצר חיסל את מסחרו ואף יחד עם אמי לארץ. לארץ הגיע בשנת תרצ"ה והתיישב בחיפה, בה נולדו לו אחותי הגדולה ואני.

מאז שאני זוכר את עצמי תמיד הייתי כעוס ונרגז, על כל דבר כעסתי ותחרותי, על כל דבר שלא נעשה כמו שרציתי, הייתי מתפוצץ מזעם. גם כאשר עשו בנו שרציתי, כשניסו להשביע רצון אבי, תמיד הייתי מוצא דרך בה שלדעתי הוא לא נעשה כדת וכראוי, ובכל עת ושעה הייתי צועק וכועס. כל שלא פלא שאף אחד לא רצה להתחבר אתי, כולם תתרחקו מלהיות במחיצתי, ולא היה לי לא חבר אחד אחד, אלא כולם שמרו ממני מרחק בטוח.

בשנים הללו של טרום המדינה, לא היה בית ספר דתי באיזור בו התגוררנו, ומחוסר ברירה נשלחתי לבית הספר הכללי שהיה באיזור מגורי, ולמרות כל מאמצי שלא לבלוט בדתיותי, שהשרתי ממני את כל המצוות, ואף לא הלכתי בציסרי ראש, בכל זאת מידותי הרעות הללו לא כעסנות ונרגנות, הם אלו שהרחיקו ממני כל חבר וידיד, ואף אחותי היחידה ניסתה בכל עת להמלט ולהתרחק ממני, וככל שעברו הימים ונקפו השנים, הייתי יותר בודד לנפשי ומרוחק מכל האחרים, כאשר בכל עת מרירותי ונרגנותי מתגבר ומתעצמת מיום ליום, ובמיוחד מעת פטירתה של אמי, שהיא עוד היתה מדברת לפעמים על ליבי ומנסה להרגיעני.

פארדאבנענערקאפ - בעל ראש מעוות.

מנין בפרשתינו עפרש"י מצא הרב את מקורותיו המודיעניות ?

תשובה ל"סיפור ושאלה בצידו" מגליון שבוע שעבר

בתשובה לשאלה, מה הסיבה שמחמתה הבין המרא דאתרא שיש קשר בין הקפדת ר' ירחמיאל בלימוד הפרשה עפרש"י, באופן רציני ועיוני, לבין בחירתו לשליחות הגורלית, לדבר בם עד העיר אודות חפותו של ר' נפתלי שנאסר על לא עוול בכפו, והשלדלנות לשחרור מיידית. המרא דאתרא ראה לנכון לבחור בר' ירחמיאל לשליחות הגורלית לדבר בם עד העיר ולדאוג לשיחרורו של ר' נפתלי, וזאת מחמת שהוא מקפיד ללמוד את הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום באופן רציני ועיוני, וכך ידע היאך לדבר בם עד העיר ולהביא לידי שחרורו של ר' נפתלי, וזאת מדברי רש"י א"ב ג' ,ג' פ"פ, "וַיַּצְעֵק מֹשֶׁה אֶל ה' לֵאמֹר אֵל נָא רְפָא נָא לָהּ", וביאר רש"י, "אל נא רפא נא לה. אב הכתוב למדך דרך ארץ, שהשואל דבר מחבירו צריך לומר שנים או שלשה דברי תחנונים ואחר כן יבקש שאלותיו". מבואר בדברי רש"י, שהדרך לשדלנות היא, על ידי שבתחילה יאמר שנים או שלשה דברי תחנונים, ואחר כך יבקש שאלותיו; ור' ירחמיאל שלמד את הפרשה עפרש"י, ידע את הדרך הזו, ולכך הגיעה השיועה על ידו שחוררו את ר' נפתלי מבית האסורים

תשובות לשאלות המתפרסמות בעלון זה, יש לשלוח בכתב ברור וקריא, בצירוף שם, כתובת וטלפון,
עד ליום ג' בשעה 23.00 בלבד לפקס' 9741115 - (08) [מחו"ל: בקידומת 8 - 972 +] (24 שעות)
[או למייל yaepstein@aol.com עד יום ב' בערב בלבד]

הפרסים לשבוע זה: "סדר הדורות המפואר", ב"כ.
עוד שלושה זוכים מספים, כל אחד בספר **"אורחות הרב וראש הישיבה", עובדות והנהגות ממרן הגרח"פ שייינברג זצ"ל.**
הפרס לשבוע זה על "סיפור ושאלה בצידו": שני זוכים, כל אחד ב**"ספר הקטן".**

להערות, הארות ותגובות וכל עניני העלון, ותרומות והנצחות, יש לפנות למערכת בפקס ובמייל הנ"ל

לא ברור מדוע, אבל לבסוף היתה משיחי שהסכימה להתחתן עימי, אלא שלאחר זמן קצר, מרוב הכעס והנרגנות שהיו לי בבית בכל עת, היא לקתה בליבה ועברה לעולם שכולו טוב, כשהיא משאירה אותי לבד עם ילדה קטנה בכל שנה.

אם עד לאותה תקופה חשבתי ומדיינתי שעוד שי סיכוי שיהיו לי חיים טובים, עם פטירתה הטראגית של הרעיה ולקיחת בתי על ידי 'שירותי הרווחה', הסכמתי לחיות 'חיות טרף' שלא כדאי להיות בקרבתה, וכמובן שבמצבי זה לא נתנו לי כלל לפגוש ולראות את בתי. בשלב כל שהוא הפסקתי לעבוד לחלוטין, וכל עוד אני היה היה, הוא שלח לי 'דמי מחיה' בכל חודש, אבל לאחר מיתתו, שהכסתך הפסיק להגיע, ואף לא היתה לי כל הכנסה, כשלא שילמתי שכירות כמה חודשים, נרשתי בבושת פנים מהבנים אותו שכרתי, אל עבר הרחוב.

התגללתי ממקום למקום, ובכל עת שהיה אזור יהודי וכל שרחים עלי והכניסתי לביתו לתקופת מה, בלבד מהימים הייתי מתפרץ עליו בדרכי, בכעס נוראי ועצום ותוך זמן קצר מצאתי אצל עצמי שוב דרון ברחוב, כאשר אני מאשים במצבי את כל אותם אלו שעזרו וסייעו לי.

אחד מידידי אבי שראה אותי במצבי בבעיריי, איך אני זרוק ברחובות העיר, חשב רבות היאך הוא יוכל לעזור לסייע לי, ושכר עבורי מגרש ריק במרכז העיר, השקיע בגדירתו מכל צדדיו, ובנה בכניסה אלה מבנה נייד קטן של שומר, עם חדר שינה פצפון צמוד, בו ניתן להכניס בקושי מטה אחת, והפך את המקום ל'חניון', וכך היה לי מקום עבודה ואף מקום שינה. אך לטפשותי הרבה, בכל עת התלונני בפני כל מי שרק הסכים לשמוע על כמה הוא כפוי טובה, שעושה 'מלוינים' מעבודתי, ובקושי 'זורק' לי כמה לירות, שיסקיפו לי לממיישי, ולא ידעתי כלל שכמעט בכל חודש הוא הוסיף מכיסו על כספי החניה שהצטברו, בכדי לשלם את שכירות המגרש. אך ביום מן הימים, כעבור כמה שנים טובות, הסתכסכתי אתו בקול רעש גדול, ופגעתי בו קשות, ולא הסכמתי להעביר לו יותר את כספי החניה, ותוך זמן קצר, כשלא היה לאותו ידיד יד של בשר ודם, את השכירות של המגרש, הגיע בעל המגרש והרס את כל הגדרות והמבנה בה התגוררתי, ושוב חזרתי לתהגלגל ברחובות, בשבילכי אני כועס בכעס בלתי נתפס, על אותו ידיד של אבי, מה הוא עשה לי, כאשר אני שוכח את הנזקות שעשה עמי, ואת הרעות שגמלתי לו כנגד, ורק זוכר את מה שלדעתי חייבים לעשות ולגמול עמי.

לאחרונה, מלבד כל מחלותי שאני סובל מהם, שרובם נובעים מכעס ועצבים, עוד החלתי לסבול מבחלת מ'אולקוס', שהוא 'כיב' בכיבה, הגורם לכאבים קשים ויסורים עצומים. כיב זה גורם גם שמחמת אחת אני צריך לאכול כל כמה שעות, ובעקבות אירוע לבבי שעברתי, שסיבתו לטעמת הרופאים היא מחמת כעסי כבר על ושעה, התמוטטתי ברחוב ופינו אותי לבית החולים, אך גם כאן, במקום להתייחס יפה לכל אלו שעוזרים ומסיימים לי, אני נוהג לכפיהם בתוקפנות יתרה, ולכוון מתרחקים ממני, ואני כאן אבוד ובודד, כאשר אין אחד בעולם שאיכפת לו ממני, אך אחותי היחידה שאינה רוצה עמי כל קשר, ואף לא בתי, שמלבד ביקור קצר פעם בחודש, אינה מגיעה יותר, וגם חצי שעה זה, אני רואה שהיא קשה לה די והותר.

כעת אני רואה ומרגיש, שכל הנגתמי הזו חסרת המעצורים, הכעס והנרגנות שיש לי, הם אלו שהרסו את חיי, ואף כעת לעת קנותי, אין לי יום אחד טוב, ובמיוחד כשאני מסתכל על החולים שסביבי, אקיר שלידיהם סובבים אותם דואגים לם בכל עת, ואילו אני זרוק כלכב רכחתול. כל זה אני עשיתי לעצמי, שאף גרמתי שלא יהיה אחד בעולם שירצה לעזור ולסייע לי.

תגיד לי, פתאום התעורר החולה מוויריוו ושאל, אולי אתה 'חסיד קרצינסקי'. לפניי התמונות של זן, הסביר החולה, אני 'חסיד קרצינסקי', ומתעניין בכל עת בחסידות, וכאשר אני פוגש אחד מחסידי, אני מתעניין אצלו על החסידות, מה חדש, מי מבניו של האדמ"ר הקדוש נתמנה כאדמ"ר, ומה גם, שאת הירושה שלי הכוללת את בגדי ומעילי, בבוא היום אני אורשי אותם בצוואה לבית החסידים דקרצינסקי.

אתה 'חסיד קרצינסקי'? שאל ז'ן. במה מתבטא החסידות שלך, האם אתה שומר שבת, או מקפיד לאכול רק כשר. לא ולא, השיב החולה, הוא לא שומר על כלום, אבל הוא מתעניין בחסידות זו, ובזה הוא מרגיש את עצמו כמשייך אליה.

זן הבין שכעת לאחר הוידוי האישי ששמע מאותו חולה, אין טעם לבזבז את המשך הלילה על השחייה בסמוך למיטתו, ועל כן הוציא מתיקו האישי את ארוחת הבוקר שהכין לעצמו למחר, שני סנדוויצים של לחם, ומסרם לחולה שיאכלם. החולה רצה להראות לו שהוא 'חסיד' וירדע לבך, ועל כן החל לברך בקול רם, "בּוֹרֵךְ אַתָּה ה' אֱלוֹקֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, עוֹשֵׂה מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית".

בקושי הצליח זן לעצור ועד עצמו לבל יתגלגל בצחוק למשמע השיבוש הנוראי בברכת 'עושה שמים בראשית' שלא שמע כמוהו מעולם, שהפכה לברכה על עושר ועל מעשר. ולא עוד אלא לברך ברכה זו על פרוסת לחם, גם הוא שיבוש נוראי. זן נפרד מהחולה ולקך לנוח על הכורסא הסמוכה למיטת אביו החולה.

לרוות השעה המאוחרת לא הצליח זן להרדם, הסיפור ששמע זה עתה מהחולה, אודות כיצד הוא אמלל לעצמו את החיים, באופן שגדולי שוגאיו לא יכלו לעשות לו כן, טרד את ליבו. במיוחד שוטטו מחשבותיו סביב הלינצון שלו שהוא 'חסיד קרצינסקי', וחסידותו מתבטאת בהתענינות מ מבני הרבי תפס את מקומו. לפתע נתפסה לו מחשבה נוגה, ו'מבה אני חרדי', האם בזה שיש לי כיפה שחורה זה סיבה מוצדקת להיותי חרדי, הרי כל אוראחותי כולל אינם תומכים לאורח חיים חרדי, ובני ביתי כלל לא נראים שומרי תורה ומצוות בבגדיהם בהופעותיהם ובכל מהותם. זן הצטער, שהרי אני מראשי הלוחמים כנגד החרדיות, ובמיוחד במהלך האחרון שקידמתי אודות הגיוס החמוני של כעשרים ראשי משפחות, בכדי לעשות הישגי דעתם של גדולי ישראל.

האם מעשי הינם 'קידוש השם' כמו שאני טוען, או שאני רק כלי בידי השטן, שהוא משתמש בי לעשות 'חילול השם', הסתפק זן רבות.

הזעקה 'במה אני חרדי' הדהדה באוזני זן ולא נתנה לו מנוחה. בדמיונו ראה את עצמו עומד מול מרן הישיש הקדוש זצוק"ל, בשאלה במעמד הגדול מול רבבות הנשמה, ומרן זצוק"ל מושיט אליו את ידו הרועדת וזועק עליו, 'במה אתה חרדי', האם במלחמתך כנגד גדולי ישראל, או באי אחת, הפך את המקום ל'חניון', וכך היה לי מקום עבודה ואף מקום שינה. אך לטפשותי הרבה, בכל עת התלונני בפני כל מי שרק הסכים לשמוע על כמה הוא כפוי טובה, שעושה 'מלוינים' מעבודתי, ובקושי 'זורק' לי כמה לירות, שיסקיפו לי לממיישי, ולא ידעתי כלל שכמעט בכל חודש הוא הוסיף מכיסו על כספי החניה שהצטברו, בכדי לשלם את שכירות המגרש. אך ביום מן הימים, כעבור כמה שנים טובות, הסתכסכתי אתו בקול רעש גדול, ופגעתי בו קשות, ולא הסכמתי להעביר לו יותר את כספי החניה, ותוך זמן קצר, כשלא היה לאותו ידיד יד של בשר ודם, את השכירות של המגרש, הגיע בעל המגרש והרס את כל

סיפור ושאלה בציר

לעורר את בני המשפחה ללימוד הפרשה עם רש"י.

ההשתייכות לציבור שומרי התורה והמצוות, בעבר, לפני שנות דור, כשציבור זה היה קטן ורדוף, לא היתה כבוד גדול. רבים שרק יכלו, הגדירו את עצמם שייכים לציבור אחר, ל'פועלים' או לגרועים מהם. השייכות לציבורים הללו לא היתה רק בתורת דרך הנהגה וחינוך, אלא גם כהכרזה ברורה שאין להם שייכות עם נושאי דגל התורה וקיום מצוותיה, ואין להם חלק ונחלה עם גדולי ישראל, דבריהם ואורחות החיים בה הדריכו את ההולכים לאורם.

המצב באותן הימים היה, שכחלק מהתבדלות זו מקרב שומרי התורה והמצוות, והרצון להשתייך לציבור גדול ו"מכובד", לאנשי 'עובדי הכפיים', והשותפים בנטל הבטחוני, הביא לכך שהורים רבים שראו את עצמם שייכים לציבור זה, העדיפו לשלוח את ילדיהם ללמוד במסגרות חינוכיות כאלו ואחרות, כאשר הצד השווה שבהם הוא, שמשקיעים ב'חינוך מקצועי', על פני 'חינוך תורני', והמסלול בו המשיכו רובם המוחלט היה, שירות צבאי זה או אחר, שבו איבדו רבים מהם את המעט שעוד היה בידם, את גרגירי התורה שלמדו, והמצות המועטות שקיימו.

לעומתם, עמדו גיבורי הכח, אלו שהלכו בדרכיהם ובנתיבותיהם של גדולי ישראל, אותם מתי מספר רדופים וחבוטים, אלו שעיקר חיותם היתה ללמוד תורה, לשמור מצוות ולעשות רצון אבינו שבשמים, שגם אלו מתוכם שעבדו לפרנסתם, לא עשו זאת מתוך אידיאל ומטרה, אלא מתוך השתדלות לפרנסתם, ובכל עת שיכלו, הלכו לבתי הכנסיות ובתי המדרשות, לעסוק בתורה או אפילו לקרוא תהלים, אבל כל מהותם היתה לעשות רצון קונם וחפץ צורם.

עיקר ההבדל הניכר בין אדם שהשתייך לשומרי התורה והמצוות או לאותן אלו שאינם רואים בשמירתם את תפקידם בחיים, היה במקומות החינוך בו התחנכו ילדיהם. שומרי התורה והמצוות שלחו את ילדיהם לישיבות הקדושות הבודדות שהיו באותם ימים בארץ הקודש, וחסכו מפיתם כדי שבניהם יוכלו לנצל את שנותיהם הצעירות וחסרות כל דאגה וטרדה, לעסק התורה ועמלה, וקניית התורה והפיכתם ל'בני תורה' בכל מהותם וישותם, והדאגה היחידה המוטלת עליהם תהיה, לעלות ולהתעלות במעלות התורה והיראה.

בעמלם ויגיעם של אותם בחורי ישיבה בני אותו דור, ובמסירותם הרבה של הוריהם, החל המהפך הגדול, שבן תורה אינו עוד כיני של גנאי שאין חפצים בו, אלא הוא תואר כבוד שרבים מעונינים בו. ישיבות הוקמו בכל עיר ומקום לעשרות ומאות, ובמיוחד במקומות היישוב של ציבור שומרי התורה והמצוות, שבכל אחד מהם קיימים עשרות רבות של ישיבות, בהם לומדים רק את התורה הקדושה, ובקדושה וטהרה, כפי שלמדו היחידים בכל דור ודור מאז נתינתה מסיני.

ככל שעברו הימים ונקפו השנים, ציבור שומרי התורה והמצוות פרה ורבה, גדל והתרבה, צמח והתעצם, עד שכיום כמעט לא יִמצא אב שלא ישלח את בנו לישיבה קדושה, בה יקבל תורה מרבותיו, ויתחנך במסילה ובדרך שהנחילו לנו רבותינו.

ריבוי ציבור שומרי התורה והמצוות בדורינו, הוא אחד מהניסים והנפלאות שעשה ה' עמנו, שאחרי החורבן הגדול, בה אבדו רבנן ותלמידיהון, גדולי ישראל וראשי ישיבות יחד עם אלפי בני תורה ונאמנה ושומריה, ולאחר מכן במאבק הנוראי שנלחמו ראשי הציונות בכל כוחם כנגד שמירת התורה והמצוות ועקירתן, ובכל זאת אנו רואים בכל יום את קיום ההבטחה (דברים ל"א כ"א), "כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ", שהתורה לא תשכח לעולם מפי כלל ישראל, שאמנם אין יחיד שיש לו הבטחה זו, ובאמת יחיד אינו יכול להיות בטוח ונשען על הבטחה זו, אלא היא הבטחה לציבור, ואכן הציבור השקוע בתורה ועמלה, הולך וגדל.

עם הריבוי העצום של שומרי התורה והמצוות, צצו וְנִבְלוּ להם כל מיני יהודים הרוצים שיכנו אותם 'חרדים', כי נעים להם להיות שייכים לקבוצה זו, אבל את חייהם הם רוצים לחיות כפי שמתחשק להם, ואינם רוצים להתנהג כמו שיהודי חרד צריך לחיות. כנראה שהם עדיין לא הגיעו בלימודם לספר ישעיה, ולא ידעו מה כתוב שם (ס"ו ה') אודות מציאותו של חרדים ומהו חרדי, "שִׁמְעוּ דְּבַר ה' הַחֲרֵדִים אֶל דְּבָרוֹ...", ופירש רש"י, "החרדים אל דברו. הצדיקים הממהרים בחרדה להתקרב אל דבריו".

בכל הדורות היו כאלו שלא זכו לעסוק בתורה כל ימיהם, ועבדו קשות לפרנסתם, אך הם לא הפכו עיקר לטפל וטפל לעיקר, היה ניכר עליהם שעיקר תפקידם ושאיפתם בעולם היא לעשות רצון אביהם שבשמים, ולגדל את בניהם לתורה ולקיום מצוות, אלא ככל יהודי שיש לו נסיונות בחלקי מצוות מסוימות, כך כל אחד מהם התמודד והתנסה בחלקים בו ניסהו ה'.

בשנים האחרונות 'נפל דבר בישראל', כאשר קמו יחידים שהתקבצו יחדיו, אשר מאסו בחיי תורה וקיום מצוותיה, שאינם מרגישים שיש להם עיקר ותפקיד בחיים, אלא חיים כ'חתול אשפתות מצוי', ו'מבלי עולם', אשר תכלית קימתם בבוקר אינה לעבוד את ה' ולעשות רצונו, אלא בכדי לחיות ולבלות, להנות ו'לכייף', כאשר בין לבין גם הולכים לפעמים לבית הכנסת להתפלל, ואולי אף פותחים ספר תורני, אך עיקר חוסר דרכם הקלוקלת, שאין להם כל עול של יהודים שומרי תורה ומצוות.

אותם אלו, חיים כחילוניים מצויים, אלא עדיין שומרים שבת ואוכלים כשר, כי הם שייכים לציבור שומרי שבת ואוכלי כשר, אבל לא עושים את המצוות כי ה' ציוה אותנו לשומרם ולקיימם. החטא המרכזי שהם מרגישים שעשו, הדבר שהם מספרים מתוך תחושה של אי נעימות, הוא מה שהעבירו את תקופת שנות חייהם הראשונה בישיבה קדושה, שהינם חניכי הישיבות הקדושות.

יתכן ובאמת הם אינם כלל חניכי הישיבות הקדושות, אלא רק 'יוצאי הישיבות', הם לא 'התחנכו' בישיבות כלל. במשך שנות קיומם בישיבה הם הצליחו איכשהו לשרוד למרות הלך מחשבתם המעוות, כאשר כל אותם שנים הישיבה הוותה עבורם הבסיס ממנו יצאו לפעילות ערב או כל טיול אחר, ורק המתינו ליום בו יתחתנו, ויוכלו סוף סוף 'לנשום אויר צח' במקומות העבודה בהם יעבדו, כאשר כל בר דעת מבין ומשכיל שאותם המכריזים על כך כל ימיהם בישיבה, שהם ממתינים ליום בו יסיימו את שהותם בישיבה, ויוכלו לצאת לחפש עבודה בה יוכלו להחיות את נפשם, לא מבחינה כלכלית אלא מבחינה נפשית, שישתחררו מכבלי המסגרת הישיבתית בה הם שוהים, אין הם נקראים כלל 'חניכי הישיבות', אלא רק 'בוגרי הישיבות' או 'יוצאי הישיבות', שמכל שנות שהייתם בישיבות הם לא קיבלו דבר, מלבד שנאה עוורת לשומרי התורה ועמליה.

גם דן פראדרבענערקאפ* היה אחד מאותם אלו שכל ימיהם בישיבה המתינו ליום הגדול בו סוף סוף יצאו מהגיטו הישיבתי בו שהו כמה שנים, ויוכלו להתחיל לחיות במקום עבודה בה יהיה להם סיפוק ומעמד מתאים. כמובן שבחור המכריז כך עוד בהיותו בישיבה, זוכה לשידוך מתאים, אחת שהספיקה כבר כמה פעמים להפלט מהמערכת החינוכית העירונית, ולאחר מכן התעמתה במשך כמה שנים עם ההנהלה של הסמינרים, אשר רק מחמת פחד ההנהלה ממקומות הרשע, הצליחה המדוברת לסיים את לימודיה בסמינר, וגם זה בקושי רב. והבית שמקימים יחדיו, אינו המשך של חורבה מחורבות ירושלים, אלא חורבה חדשה בארץ ישראל, שפעמים רבות העגלה המשותפת, שבה כל אחד חושב על עצמו ועל תאוותיו ורצונותיו, אינה יכולה להגיע רחוק, ובאחד מעיקולי הדרך מתפרקת בקול רעש גדול.

מפאת רצונו של דן ורעייתו להחשב כ'חרדים', הוא עדיין חבש כיפה שחורה, ואשתו לא היתה לבושה כחילונית גמורה, רק כחצי חילונית. האידיאל שהם הציבו לעצמם הוא, בדבר 'קידוש השם' שהם רוצים לעשות, שהחילונים לא יחשבו שהחרדים הינם כה 'פנאטים' ו'חשוכים'. בכל מפגש שיש להם עם אותם אלו שאינם שומרים תורה ומצוות, הם מציגים את עצמם כ'חרדים', ומראים לכל אותם אלו שאין לחרדים קרן בראשם, ורב המשותף ביניהם על פני הפירוד, כאשר הם מנסים להטעות את כל אותם אלו הרחוקים, שכמותם נראים שומרי התורה והמצוות.

חלק מ'קידוש השם' המעוות שדן ורעייתו עושים, כנהוג אצל אותה קבוצה, הוא על ידי הסרת המחסומים ההלכתיים בין גברים לנשים. אין להם כל בעיה להרבות שיחה עם האשה, ואף גרוע מכך, כש'אהבת ישראל' גם היא משמשת ברוממות גרונם, כאמצעי ויתיחר לעבור על הלכות שונות המפורשות בשולחן ערוך, ומלבד מה שתמיד פלא על אלו וכיוצא בהם, מדוע הם חושבים ש'אהבת ישראל' הוא דוקא לכל מין לשאינו מינו, ואהבתם הגדולה היא תמיד לרחוקים משמירת תורה ומצוות, שאינם רואים את חסרונותיהם, ואילו ביחס לשומרי התורה והמצוות, בטלה אהבתם, ופעמים רבות דואגים לפרסם את אשר נראה בעיניהם כעוולות.

במשך הזמן התקבצו אל דן ורעייתו אנשים רקים רבים, ויחדיו הם הקימו 'עמותה' שתדאג להם לזכויותיהם, כגון הקמת בית כנסת בלא רב ומורה שיאמר להם מה לעשות ומה לא לעשות, ואף בשלב כלשהו ניסו להקים מוסד כלאיים מסויים, בו ישלבו מקצועות חול יחד עם מעט תורת אלקים, שבמוסד זה הם קיוו שיוכלו לכַפר מעט על מה שהם לא "זכו" ללמוד במוסד אקדמאי, אלא 'בזבזו' את מיטב שנותיהם בישיבות הקדושות.

עורכי השבועונים שכבר יצאו ואבדו מתוך הקהל, בהכרזתם של גדולי ישראל עליהם, שאין לקוראם, והקורא בהם 'משחק ומסכן את כל העולם הבא שלו', ראו באותה קבוצה ובדומות להם, את האידיאל שביהדות. במקום להיות "כפוף" לרבנים ולתורה, ניתן לזקוף קומה ולהפסיק להיות 'מצומצמים', אפשר להגיע להגשמה עצמית, ולחיות חיי הנאה ומלאת חוויות גופניות, כאשר הסטייל והקדימה משמשים בעירבוביה, ויחד עם זאת עדיין הם נקראים 'חרדים'.

הדגל אותו הניף דן וכל חבר מרעיו היה, כדגלם של הכופרים לפני שנות דור, שהרבנים יעסקו בתורה ובפסיקת הלכה בעניני 'אורח חיים' ו'יורה דעה', ולא יתערבו בפוליטיקה ובאורחות החיים, כאשר הם שוכחים שאורחות החיים אף הם כתובים ומפורשים בשולחן ערוך 'אורח חיים', והתורה מצווה כל יהודי שלא יסור מן הדבר שיאמרו לך ימין ושמאל, שהוא על כל חלקי התורה ועל כל תקופה וזמן מהחיים, ואין לך דבר שבו ניתן לסור משמיעת דעת תורה, ולילך לדעת בעלי בתים.

בראשונה הם התביישו לומר שהם ממרים את דעת גדולי ישראל, על כן הם תלו 'בוקי סריקי' בגדולי ישראל, כאילו הם נערים צעירים הנתונים כ'חומר ביד היוצר', ועושים הכל כפי אשר אומרים להם 'אנשי החצר', כאשר לא צריך להיות 'בן דעת' להבין שהדברים מופרכים מעצמם, שהרי כל אדם צעיר חושב על עצמו, שאילו הוא היה 'גדול', בודאי שלא היה מסתמך על אנשי החצר שחלקם יכולים להיות נגועים ומשוחדים לכל מיני ענינים, ורק ה'גדול' האמיתי, הוא אינו יודע לחשב ולחשוב על כך.

כשהתחילה הסערה האחרונה בארץ הקודש אודות אי גיוסם של בני הישיבות לצבא, וגדולי ישראל הביעו ברבים את דעתם הברורה אודות האיסור הגמור והחמור שיש ללכת לצבא, ושלא יוותרו על קוצו של יו"ד בענין חמור בו, אשר כל עתידו של הדור תלוי בו, אם חלילה יאלצו לעזוב את מקור מים החיים, ללכת לדלות מים מלוחים ומרים, להתקלקל במסגרת קלוקלת ונוראית זו של הצבא, אשר כמעט כל באיה לא ישובון. והוסיפו ואמרו, שאף לא ניתן להתפשר על מכסות ומספרים, כי אסור לוותר על נפש אחת מישראל שתלך לאבדון ולשממון, ואין דוחים נפש מפני נפש, ודבריהם הללו התפרסמו בציבור וגרמו להד גבוה של התעוררות ציבורית על הסכנה הנוראה שבחוקים נוראים אלו.

באותם ימים הגה דן רעיון נוראי ומעוות. הוא אסף את כל חבריו וידידיו, ובמעמדם של ידידיו מהשבועונים הכריז על 'מערכת קידוש השם', שעיקר רעיונה הוא, שבכדי למנוע את החילול השם הנוראי שיש בהשתמטותם של בני הישיבות מהצבא, עפ"ל, הם מעודדים כעת את כל אלו ההולכים בעקבותיהם, שילכו ויתגייסו לצבא, כדי שהחילוניים ידעו ויכירו מי הולך עמהם ומקדש שם שמים, ומי הולך כנגדם ומחלל שם שמים.

השבועונים יצאו בכותרות ענק על 'מערכת קידוש השם' שאותה עומדים דן וחבריו לעשות, כאשר כתבו מאמרים רבים להסביר ולנמק מדוע אין זה נחשב שהם יצאו כנגד גדולי ישראל, אלא זה רק כנגד אנשי החצר של גדולי ישראל, והוסיפו כותבי השבועונים ופילפלו בהבליהם, שאילו גדולי ישראל היו יודעים את האמת לאמיתה מה קורה בישיבות ומה המצב בצבא, הם היו הראשונים החותמים על קריאה זו של גיוס, שבודאי תוסיף הרבה כבוד שמים וקידוש השם, כאשר כל החילונים יאמרו שהם אלה החרדים האמיתיים.

במהלך מאבק זה, אחד מחולי הרוח בקרב החולניים כתב מאמר מיוחד בו הוא משבח ומפאר את דן וחבריו, שסוף סוף קם העידן החדש של החרדים, אלו המבינים אל נכון שניתן לשלב שמירת התורה עם הלכות מדינה, ובנימת ברכה הוסיף וכתב, שהוא מקוה ש'חרדים חדשים אלו' אכן יגברו על החרדים הישנים והחשוכים, ויביאו לקירוב לבבות בין שומרי המצוות לפורקי העול.

אותו 'הוגה דעות' שהיה 'בור ועם הארץ', לא יודע כלל להבחין בין 'תכלת לכרתי', ולא ראה כלל אלא חיצוניותם. והאמת היא שאי אפשר לכנותם כחרדים לדבר ה', אפילו לא כ'חרדים חדשים', שהרי מלבד הכיפה שעל ראשם ומניעתם מחילול שבת ושמירה על כשרות, אין כמעט הבדלים ביניהם, ומה גם שהבדלים אלו נשחקים כל הזמן, ולצערם הרב של כל שומרי התורה והמצוות, הם מתקרבים עוד ועוד אל עברי פי פחת של החילוניות.

מאז אותו מאמר התחילו לכנות את דן וחבריו כ'חרדים חדשים', אלא שכינוי זה שדבק בהם, הפריע להם עד מאוד. לטענתם האיוולת הם אינם 'חרדים חדשים', אלא הם 'החרדים המקוריים', והחרדיות המצויה היא המשכיות של הקצנת יתר שהציבור עבר במהלך השנים האחרונות, כאשר לצורך כך הם מביאים כמשל ודוגמא מעוותת, שבדורות הקודמים רוב הציבור עבד לפרנסתו, ואף כיום, עדיין חלק גדול מהציבור הנקרא חרדי עובד לפרנסתו, אך ההבל והשקר הגס שבדבריהם הוא, שכמעט כל אלו העובדים לפרנסתם, חפצים בכל ליבם שבניהם יזכו ויעמלו בתורה, ואף הם רואים לעצמם כמטרה מרכזית, לקיים את מצוות ה' ולעשות רצונו, אלא שכורח המציאות עם קושי המחייה גרם להם ללכת לעבוד, וכך גם היה בדורות הקודמים, אבל תמיד כל אותם אלו הלכו בנתיבותיהם של גדולי ישראל, וחפצו בכל ליבם לשמור תורה ומצוות בשלימות ככל שיכלו.

כידוע שפעמים רבות לדברים רעים ישנה הצלחה גדולה, השטן אינו שולח את שליחיו לעזור, אלא מתייצב בעצמו בראש המסייעים, וכך גם ברעיון עיוותים זה של דן התייצב השטן בראש המסייעים, ותוך זמן קצר הם הצליחו לקבץ כמה עשרות 'אנשי קידוש השם', אלה שעד לאותו יום לא עברו את הצבא, וכעת רוצים לפרוק מעליהם את תואר ה'משתמטים', כפי שהם נראים בעיני כל פורקי העול, ובכדי להגביר את הקידוש השם, ולפרסם בכל מחנות הצבא שהחרדים מתגייסים והם נוטלים בשוה את הנטל הבטחוני, ועוד כהנה כל מיני גיבובי לשונות, על כן הם יפוזרו כל אחד במחנה אחר ובקצה אחר של הארץ.

דן שהוא היה ראש המארגנים של מסע זה, עקב הפרוטקציה משלטונות הצבא, סודר שילך לבסיס הקרוב למקום מגוריו, בסמוך לבית החולים 'תל השומר', ושם ישיל מעצמו את תואר 'המשתמט', שבנשיאת תואר זה הרגיש קושי כל הימים.

כשבוע לפני שכל התכנית יצאה אל הפועל, עבר אביו של דן אירוע לבבי, ואושפז בבית החולים. אחָיו של דן לא ויתרו לו להיות חלק מהתורנות בשמירה על יד מיטת האב, והוסיפו ואמרו לו, שלפני שהוא הולך להסיר מעליו את תואר ה'משתמט' משירות צבאי, עליו לדאוג שלא יהיה 'משתמט' מאחריותו המשפחתית, ועל כן, דוקא בגלל תפקידו ה"חשוב" כראש מערכת הגיוס החדשה, הוא אינו יכול להשתמט מתורנות השמירה בבית החולים, ועל כן הוא הוכרח להגיע לשערי בית החולים, לסעוד את אביו לילה אחד.

באותו הלילה כשנכנס לחדרו של אביו, להיות עמו עד הבוקר, אחיו שהיה במקום עד לאותה שעה ועמד לחזור לביתו, מסר לו את כל הפרטים עליהם יש לו לשים לב בשמירתו על אביו החולה, ואיזה שינוי במצבו מהוה סיבה להזעיק אח או רופא. תוך כדי הדברים הוסיף ואמר לו, שיהיה מוכן נפשית לזעקותיו בכל עת של החולה הנמצא בקצה החדר, שהצוות הרפואי הציע להם לא לנסות לרצותו, כי על כל דבר שיעשו לו ויעזרו בידו, הוא רק יכעס ויצעק בזעקות רמות, גם אם מדובר באמצע הלילה, ולא יוכלו כלל לרצותו ולפייסו.

המשמרת של דן התחילה באוירה רגועה, אביו יחד עם שאר החולים בחדר נמו את שנתם ברוגע ובשלווה, אך לאחר כמה שעות, סמוך לחצות הלילה, התעורר אותו חולה והתחיל לזעוק שהוא רעב.

באותה עת חשב דן בליבו, שאם הוא לא יגש לאותו חולה להרגיעו, הרי שעוד רגע כל חולי המחלקה יתעוררו משנתם, וגם אביו בכללם, ויגרם להם צער רב, על כן, אולי אנסה לעזור לאותו חולה ולהשתיקו. דן קם ממקומו אל עבר החולה, כאשר הוא מחליט מראש שהוא לא יתן לחולה זה לנצלו יותר מדי.

הוא ניגש לחולה ושאל אותו במה הוא יוכל לעזור ולסייע לו, וכשהלה השיב שהוא רעב, והוא מבקש שיביא לו לחם ממטבח בית החולים, הנמצא חמש קומות

המשך בעמוד הבא

סיפור ושאלה בצידו

לעורר את בני המשפחה ללימוד הפרשה עם רש"י.

המשך מעמוד הקודם

מלמטה. השיבו דן, שאם יש לו כאן סמוך לחם או דבר מאכל אחר, הוא יביא לו בשמחה, אבל ללכת כעת למטבח ולהשאיר את אביו החולה לבד, הוא אינו יכול.

אז אולי תלווה לי עשרים שקלים ותקנה לי אוכל במכונה במסדרון בקצה המחלקה, שאל אותו חולה, כשהוא מוסיף ואומר, לכם החרדים תמיד יש כסף, אתם פראזיטים, לא עובדים, ורק עושקים את כל המדינה, ואפילו לצבא לא הולכים.

בתחילה רצה דן להשיב לו, כפי שרגיל להשיב על האשמות דומות, שהוא נמנה בין הפראזיטים, הוא עובד קשה לפרנסתו, וגם אינו מקבל פרוטה מהמדינה, אלא המדינה לוקחת ממנו מסים ומסים עד כדי מחצית משכורתו, ועוד ידם נטויה, ולא זו בלבד, אלא הוא גם עומד בראש קבוצה המעודדת גיוס לחרדים ובעוד כמה ימים הוא עצמו מתגייס. אבל באותה שעה החליט בליבו, שיש גבול לכל תעלול, אותו חולה מחוצף מבקש ממנו כסף ב"הלואה" שלא תחזור, וגם שיטרח עבורו ללכת לקנות עבורו דבר מאכל, ולא מתבייש להשמיץ אותו כך.

דן נשם נשימה ארוכה, והשיב לאותו חולה בקול רגוע ובציניות: קודם כל תגמור לזלזל לפגוע ולהשמיץ ולשפוך את כל מה שיש לך בלב על החרדים, ואחר כך תגיד לי מה אתה רוצה שאעשה למענך, להיכן ארוץ בשבילך, וכמה אני יָלוה לך הלוואת עולמים.

החולה נבהל מתשובתו הצינית והתוקפנית של דן, ולרגע היה נראה שהוא עומד להתחיל עם זעקותיו הקבועות, אך לפתע נראה היה שתוקף אותו רעד עז, ולאחריו התיישב החולה על מיטתו והחל לבכות בכי חרישי מתמשך.

בהבנה שאדם מבוגר הבוכה אינו מעוניין בשותפים, פנה דן אל עבר מיטת אביו שבקצה החדר, אך לאחר שניות ספורות קרה לו החולה שנית, ובקול בוכים החל לספר לו את סיפור חייו.

אבי שהיה סוחר בעל חוש מסחרי מיוחד, מיד עם עליית אותו רשע לשלטון הבין כי בעקבות כך יגיעו צרות צרורות, ולכך תוך זמן קצר חיסל את מסחרו שם ועלה יחד עם אמי לארץ. לארץ הגיע בשנת תרצ"ה והתיישב בחיפה, בה נולדו לו אחותי הגדולה ואני.

מאז שאני זוכר את עצמי תמיד הייתי כעוס ונרגן, על כל דבר כעסתי והתרגזתי, על כל דבר שלא נעשה כמו שרציתי, הייתי מתפוצץ מזעם. גם כאשר עשו כמו שרציתי, כשניסו להשביע את רצוני, תמיד הייתי מוצא דבר מה שלדעתי הוא לא נעשה כדת וכראוי, ובכל עת ושעה הייתי צועק וכועס. כך שלא פלא שאף אחד לא רצה להתחבר איתי, כולם התרחקו מלהיות במחיצתי, ולא היה לי אפילו חבר אחד, אלא כולם שמרו ממני מרחק בטוח.

בשנים הללו של טרום המדינה, לא היה בית ספר דתי באיזור בו התגוררנו, ומחוסר ברירה נשלחתי לבית הספר הכללי שהיה באיזור מגורי, ולמרות כל מאמצי שלא לבלוט בדתיותי, שהשרתי ממני את כל המצוות, ואף לא הלכתי בכיסוי ראש, בכל זאת מידותי הרעות הללו של כעסנות ונרגנות, הם אלו שהרחיקו ממני כל חבר וידיד, ואף אחותי היחידה ניסתה בכל עת להמלט ולהתרחק ממני, וככל שעברו הימים ונקפו השנים, הייתי יותר בודד לנפשי ומרוחק מכל האחרים, כאשר בכל עת מרירותי ונרגנותי מתגבר ומתעצמת מיום ליום, ובמיוחד מעת פטירתה של אמי, שהיא עוד היתה מדברת לפעמים על ליבי ומנסה להרגיעיני.

לא ברור מדוע, אבל לבסוף היתה מישהי שהסכימה להתחתן עימי, אלא שלאחר זמן קצר, מרוב הכעס והנרגנות שהיו לי בבית בכל עת, היא לקתה בליבה ועברה לעולם שכולו טוב, כשהיא משאירה אותי לבד עם ילדה קטנה כבת שנה.

אם עד לאותה תקופה חשבתי ודמיינתי שעוד יש סיכוי שיהיו לי חיים טובים, עם פטירתה הטראגית של הרעיה ולקיחת בתי על ידי 'שירותי הרווחה', הפכתי להיות 'חית טרף' שלא כדאי להיות בקרבתה, וכמובן שבמצבי זה לא נתנו לי כלל לפגוש ולראות את בתי. בשלב כל שהוא הפסקתי לעבוד לחלוטין, וכל עוד אבי היה חי, הוא שלח לי 'דמי מחיה' בכל חודש, אבל לאחר מיתתו, כשהכסף הפסיק להגיע, ואף לא היתה לי כל הכנסה, כשלא שילמתי שכירות כמה חודשים, גורשתי בבושת פנים מהבית אותו שכרתי, אל עבר הרחוב.

התגלגלתי ממקום למקום, ובכל עת שהיה איזה יהודי טוב שריחם עלי והכניסני לביתו לתקופת מה, באחד מהימים הייתי מתפרץ עליו כדרכי, בכעס נוראי ועצום, ותוך זמן קצר מצאתי את עצמי שוב זרוק ברחוב, כאשר אני מאשים במצבי את כל אותם אלו שעזרו וסייעו לי.

אחד מידידי אבי שראה אותי במצבי ובצערי, איך אני זרוק ברחובות העיר, חשב רבות היאך הוא יוכל לעזור ולסייע לי, ושכר עבורי מגרש ריק במרכז העיר, השקיע בגדירתו מכל צדדיו, ובנה בכניסה אליו מבנה נייד קטן של שומר, עם חדר שינה פצפון צמוד, בו ניתן להכניס בקושי מטה אחת, והפך את המקום ל'חניון', וכך היה לי מקום עבודה ואף מקום שינה. אך לטפשותי הרבה, בכל עת התלוננתי בפני כל מי שרק הסכים לשמוע עד כמה הוא כפוי טובה, שעושה 'מיליונים' מעבודתי, ובקושי 'זורק' לי כמה לירות, שיספיקו לי למחייתי, ולא ידעתי כלל שכמעט בכל חודש הוא הוסיף מכיסו על כספי החניה שהצטברו, בכדי לשלם את שכירות המגרש. אך ביום מן הימים, כעבור כמה שנים טובות, הסתכסכתי איתו בקול רעש גדול, ופגעתי בו קשות, ולא הסכמתי להעביר לו יותר את כספי החנייה, ותוך זמן קצר, כשלא היה לאותו ידיד של אבי לשלם את השכירות של המגרש, הגיע בעל המגרש והרס את כל הגדרות והמבנה בו התגוררתי, ושוב חזרתי להתגלגל ברחובות, כשבליבי אני כועס בכעס בלתי נתפס, על אותו ידיד של אבי, מה הוא עשה לי, כאשר אני שוכח את הטובות שעשה עמי, ואת הרעות שגמלתי לו כנגד, ורק זוכר את מה שלדעתי חייבים לעשות ולגמול עמי.

לאחרונה, מלבד כל מחלותי שאני סובל מהם, שרובם נובעים מכעס ועצבים, עוד החלתי לסבול ממחלת ה'אולקוס', שהוא 'כיב' בכיבה, הגורם לכאבים קשים ויסורים עצומים. כיב זה גורם גם שמחמת זאת אני צריך לאכול כל כמה שעות, ובעקבות אירוע לבבי שעברתי, שסיבתו לטענת הרופאים היא מחמת כעסי בכל עת ושעה, התמוטטתי ברחוב ופינו אותי לבית החולים, אך גם כאן, במקום להתייחס יפה לכל אלו שעוזרים ומסייעים לי, אני נוהג כלפיהם בתוקפנות יתרה, וכולם מתרחקים ממני, ואני כאן אבוד ועזוב, כאשר אין אחד בעולם שאיכפת לו ממני, לא אחותי היחידה שאינה רוצה עמי כל קשר, ואף לא בתי, שמלבד ביקור קצר פעם בחודש, אינה מגיעה יותר, וגם חצי שעה זו, אני רואה שהיא קשה לה די והותר.

כעת אני רואה ומרגיש, שכל הנהגתי הזו חסרת המעצורים, הכעס והנרגנות שיש לי, הם אלו שהרסו את חיי, ואף כעת לעת זקנותי, אין לי יום אחד טוב, ובמיוחד כשאני מסתכל על החולים שסביבי, איך שילדיהם סובבים אותם ודואגים להם בכל עת, ואילו אני זרוק ככלב וכחתול. כל זה אני עשיתי לעצמי, שאף גרמתי שלא יהיה אחד בעולם שירצה לעזור ולסייע לי.

תגיד לי, פתאום התעורר החולה מווידויו ושאל, אולי אתה 'חסיד קרצינסקי'. לפניו התמוהות של דן, הסביר החולה, אני 'חסיד קרצינסקי', ומתעניין בכל עת בחסידות, וכאשר אני פוגש חסיד מהחצר, אני מתעניין אצלו על החסידות, מה חדש, מי מבניו של האדמו"ר הקודם נתמנה כאדמו"ר, ומה גם, שאת הירושה שלי הכוללת את בגדי ומעיילי, בבוא היום אני אוריש אותם בצוואה לבית החסידים דקרצינסקי.

אתה 'חסיד קרצינסקי'? שאל דן. במה מתבטא החסידות שלך, האם אתה שומר שבת, או מקפיד לאכול רק כשר. לא ולא, השיב החולה, הוא לא שומר על כלום, אבל הוא מתעניין בחסידות זו, ובזה הוא מרגיש את עצמו כמשוייך אליה.

דן הבין שכעת לאחר הוידוי האישי ששמע מאותו חולה, אין טעם לבזבז את המשך הלילה על השהייה בסמוך למיטתו, ועל כן הוציא מתיקו האישי את ארוחת הבוקר שהכין לעצמו למחר, שני סנדויצים של לחם, ומסרם לחולה שיאכלם. החולה רצה להראות לו שהוא 'חסיד' היודע לברך, ועל כן החל לברך בקול רם, 'בּוּרִיך אַתּוּ ה' אֱלוֹקֵינֵי מֵיכֶל הַאוּדָם, עוֹשֶׂה מַעֲשֵׂה בְּרֵיאַשִׁית'.

בקושי הצליח דן לעצור בעד עצמו לבל יתגלגל בצחוק למשמע השיבוש הנוראי בברכת 'עושה מעשה בראשית' שלא שמע כמוהו מעולם, שהפכה לברכה על עושר ועל מעשר. ולא עוד אלא לברך ברכה זו על פרוסת לחם, גם הוא שיבוש נוראי. דן נפרד מהחולה והלך לנוח על הכורסא הסמוכה למיטת אביו החולה.

למרות השעה המאוחרת לא הצליח דן להרדם, הסיפור ששמע זה עתה מהחולה, אודות כיצד הוא אמלל לעצמו את החיים, באופן שגדולי שונאיו לא יכלו לעשות לו כן, טרד את ליבו. במיוחד שוטטו מחשבותיו סביב הליצנות שלו שהוא 'חסיד קרצינסקי', וחסידותו מתבטאת בהתעניינות מי מבני הרבי תפס את מקומו. לפתע נתפסה לו מחשבה נוגה, ו'במה אני חרדי', האם בזה שיש לי כיפה שחורה זה סיבה מוצדקת להיותי חרדי, הרי כל אורחותי כלל אינם תואמים לאורח חיים חרדי, ובני ביתי כלל לא נראים שומרי תורה ומצוות בבגדיהם בהופעותיהם ובכל מהותם. זאת ועוד, שהרי אני מראשי הלוחמים כנגד החרדיות, ובמיוחד במהלך האחרון שקידמתי אודות הגיוס ההמוני של כעשרים ראשי משפחות, בכדי לעשות היפך דעתם של גדולי ישראל.

האם מעשי הינם 'קידוש השם' כמו שאני טוען, או שאני רק כלי בידי השטן, שהוא משתמש בי לעשות 'חילול השם', הסתפק דן רבות.

הזעקה 'במה אני חרדי' הדהדה באוזני דן ולא נתנה לו מנוחה. בדמיונו ראה את עצמו עומד מול מרן הישיש הקדוש זצוק"ל, כשהוא במעמד הגדול מול רבבות ישראל, ומרן זצוק"ל מושיט אליו את ידו הרועדת וזועק עליו, 'במה אתה חרדי', האם במלחמתך כנגד גדולי ישראל, או באי אכילת שפנים?

באותה העת החליט דן בליבו, שמצד אחד יש לו טענות על דברים שנראים לו שנעשו שלא כהוגן, ויחד עם זאת הוא אינו רוצה להיות אחד מאלו שהרימו את נס המרד בגדולי ישראל, על כן הוא יחפש אחר תלמיד חכם מופלג שיקח אותו כרבו מובהק, וככל היוצא מפיו יעשה, ובמיוחד כאשר הוא יחפוץ לעשות הפוך ודברי הרב לא יראו בעיניו.

הלילה בבית החולים עמד להתקרב לקיצו, כאשר באותה העת הוא נזכר שבשכנותו מתגורר תלמיד חכם מופלג שניתן להכנס אליו להתייעץ עמו בלא להמתין בתורות ארוכים, ונראה היה לו שהוא יוכל לקבלו עליו כרבי מובהק, ועל כן, בכדי לחזק את מחשבותיו באותו ערב, הוציא דן דף נייר מכיסו וכתב עליו את החלטותיו ומסקנותיו.

למחרת כשיצא דן מבנין בית החולים, הוא יצא אדם אחר לחלוטין ממה שנכנס אמש. לאחר שהתפלל תפילת שחרית, נכנס אל בית הרב וביקש להתייעץ עמו בדבר העומד על הפרק, הלא הוא ענין הגיוס הקבוצתי, ראשית לדעת אם יש בזה 'קידוש השם' או חלילה 'חילול השם'. ושנית, האם כדאי לעשות זאת או לאו.

ראשית אמר הרב, שכל פעולה שלא תהיה, גם אם היא נראית בעיניו כטובה ומיוחדת, אם היא נגד דעת גדולי ישראל, לעולם היא לא יכולה להיות 'קידוש השם', והלוואי והיא לא תהיה 'חילול השם'.

מלבד זאת, כיון שפסקו גדולי ישראל ופוסקי ההלכה, שאסור ללכת לצבא, מפני שמכניס את עצמו לנסיונות גדולים בעצם קיום כל המצוות, ובפרט בשמירת השבת ושלושת העברות החמורות, ויותר מכך, שעל ידי כך נכנס לנסיון איבוד יהדותו, כמו שלצערינו מצוי, והרי זה כמכניס עצמו לנסיון שמד, ועל כן, מי שהולך לצבא, אפילו אם יקיים קידוש השם בהנהגתו, אבל עצם מעשהו זה מהווה חילול שמו הגדול והנורא.

ולעיקר שאלתך אודות ההליכה לצבא, אבקש לשאול אותך, מלבד החשש הגדול להכשל שם בכל איסורי התורה, ובעיקר ביסודות הקדושה ושמירת הצניעות, דבר שלצערינו פרוץ שם במאוד מאוד. וכי אתה בטוח בזכויותיך הרבות שאינך מפחד מהמוות, ואיך מלאך ליבך לילך לצבא.

כבוד הרב לא הבין אותי, השיבו דן, אין לי כל כוונה ללכת ל'פלוגה קרבית', בה אני אסתכן, יש לי 'פרוטקציה', שמחמתה אוכל להיות בצבא בבסיס שעל יד בית החולים תל השומר, מקום בו אין כל סכנה גופנית כלל.

רק שאני אבין, שאל הרב, אתה שולח את כל החברים שלך להסתכן בפלוגות קרביות למטרת 'קידוש השם', ואתה, הראש של אלו הנלחמים נגד השתמטות, משתמט לך מפלוגה קרבית והולך לך לקדש את השם ב'תל השומר'? האם נראה לך שזו התנהגות הגונה וישרה?

בכל אופן, הוסיף הרב ואמר, גם בבסיסי תל השומר אני רואה סכנה גופנית קשה ונוראה, וגם אם תאמר לי שאתה לא שומע שם בכל יום על הרוגים ופצועים, אין אנו יודעים חשבונות שמים, אבל כבר לימדונו חז"ל שכל מי שמסתכן ונעשה לו נס, מנכין לו בעבור זה מזכויותיו.

האם לכבוד הרב יש 'מידע מודיעיני' שקציני הצבא לא יודעים, אולי כדאי שהרב יאמר לי את מקורות המידע שלו, שאעבירם לקציני המודיעין, כדי שיעשו עם זה מה שצריך.

מקורות המידע המודיעיני שלי, אמר הרב, הם מקיום הלכה מפורשת בשו"ע אור"ח סי' רפ"ה, שיש ללמוד בכל שבוע את הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום או עם פרש"י, ויר"ש מקיים שניהם, ומקיום הלכה זו הגעתי אל המידע המודיעיני הלזה.

טאגאונאכטלערנער - הלומד יומם וליל

מנין בפרשתינו עפרש"י מצא הרב את מקורותיו המודיעיניות ?

תשובה ל"סיפור ושאלה בצידו" מגליון שבוע שעבר

בתשובה לשאלה, מה הסיבה שמחמתה הבין המרא דאתרא שיש קשר בין הקפדת ר' ירחמיאל בלימוד הפרשה עפרש"י, באופן רציני ועיוני, לבין בחירתו לשליחות הגורלית, לדבר עם שר העיר אודות חפותו של ר' נפתלי שנאסר על לא עוול בכפו, והשתלדנות לשחרור מיידית. המרא דאתרא ראה לנכון לבחור בר' ירחמיאל לשליחות הגורלית לדבר עם שר העיר ולדאוג לשיחרורו של ר' נפתלי, וזאת מחמת שהוא מקפיד ללמוד את הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום באופן רציני ועיוני, וכך ידע היאך לדבר עם שר העיר ולהביא לידי שחרורו של ר' נפתלי, וזאת מדברי רש"י י"ב י"ג, עה"פ, "וַיַּצַּעַק מֹשֶׁה אֶל ה' לֵאמֹר אֵל נָא רְפָא נָא לָהּ", וביאר רש"י, "אל נא רפא נא לה. בא הכתוב ללמדך דרך ארץ, שהשואל דבר מחבירו צריך לומר שנים או שלשה דברי תחנונים ואחר כן יבקש שאלותיו". מבואר בדברי רש"י, שהדרך לשתדלנות היא, על ידי שבתחילה יאמר שנים או שלשה דברי תחנונים, ואחר כך יבקש שאלותיו, ור' ירחמיאל שלמד את הפרשה עפרש"י, ידע את הדרך הזו, ולכך הגיעה הישועה על ידו ששחררו את ר' נפתלי מבית האסורים

שפוז הזוכים לשבוע שעבר
הרבנים \ הבה"ח

ברקלי י. – מודיעין עילית – יסוד ושורש העבודה, ב"כ.
חטמן א.ל. – ירושלים – ספר הישר - מדרשי חז"ל.
אדיה. ב.ט. – מודיעין – ספר הישר - מדרשי חז"ל.
כהן נ. – קרית ספר – ספר הישר - מדרשי חז"ל.
גוטסמן י. – מודיעין עילית – תיבת גמא עה"ת עם הגאות רע"א.
כהן ה. – קרית גת – תיבת גמא עה"ת עם הגאות רע"א.

הודעה נשלחה/תשלח לזוכים. (במהלך החודש הקרוב)

תשובות לשאלות המתפרסמות בעלון זה, יש לשלוח בכתב ברור וקריא, בצירוף שם, כתובת וטלפון,
עד ליום ג' בשעה 23.00 בלבד לפקס' 9741115 - (08) [מחו"ל: בקידומת 8 - 972 +] (24 שעות)
[או למייל yaepstein@aol.com **עד יום ב' בערב בלבד**]

הפרסים לשבוע זה: "סדר הדורות המפואר", ב"כ.

עוד שלושה זוכים מספים, כל אחד בספר **"אורחות הרב וראש הישיבה", ועובדות והנהגות ממרן הגרח"פ שיינברג זצ"ל.**
הפרס לשבוע זה על "סיפור ושאלה בצידו": שני זוכים, כל אחד ב**"ספר הקטן"**.

להערות, הארות ותגובות וכל ענייני העלון, ותרומות והנצחות, יש לפנות למערכת בפקס ובמייל הנ"ל

לתקופת נסיון, ניתן לקבל כל שבוע את העלון **בפקס** או **באימייל** (ללא תשלום). המעונינים לקבלו, ישלחו את שמם וכתובתם בכתב ברור, בתוספת מס' טלפון לבירורים, לפקס המערכת או למייל:
yaepstein@aol.com

© כל הזכויות שמורות ל"איחוד בחידוד" ולרבנים הכותבים – מודיעין עילית - ארץ ישראל